

ПЕРЕКЛАДИ

ISSN 1682-5268 (on-line); ISSN 1608-0599 (print)

Shidnij svit, 2022, No. 1, pp. 174–202

doi: <https://doi.org/10.15407/orientw2022.01.174>

Lu Xun

WILD GRASS /

TRANSLATION FROM CHINESE, INTRODUCTORY ARTICLE
AND COMMENTARIES BY N. CHERNYSH

Natalia Chernysh

PhD (Philology), Associate Professor

Oles Honchar Dnipro National University

72, Gagarin Avenue, Dnipro, 49010, Ukraine

nata.kitashi@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2384-1481

We offer the reader the first Ukrainian translation of Lu Xun's collection *Wild Grass* (“野草”), which includes twenty-four short lyrical miniatures, written in the period from 1924 to 1926. *Wild Grass* is a response to various events in Chinese life, a search for an answer to the challenges of time. It is experimentation with syntactic construction of phrases, violation of grammatical norms, repetitions, unexpected endings, through which one reads the intense inner life of the writer. The translator's aim is not only to convey the external events of the work, but also to preserve, as far as possible, the text's intonation, through which the author's mood is conveyed: from sombre pessimism, from a direct look at ugliness, from ironic and funny, to a tender, sensitive and subtle look at nature and man. Therefore, it is important for the translator to preserve the peculiarities of syntax, repetition, key words of the text, so as not to lose the author's individual style.

In Chinese schools and universities, Lu Xun's works are read, studied, commented, learned by heart, and essays are written on different themes. But he remains perhaps the most unread author of modern Chinese and world literature who, according to the famous writer Yu Hua, is perceived by many as a nickname – “luxun”: one that everyone has heard of, is considered an authority, but is not read. Lu Xun's texts are perceived differently at different ages. What at first appears to be convoluted is later a brilliant epiphany. The psychological age of the reader can be determined by Lu Xun.

Lu Xun is a modernist, not only working with the new literary language Baihua, but also experimenting with the artistic form, using unusual syntactic turns, which will later become part of the modern standard Chinese language. All the texts are very different: the shortest has just over 280 characters, the longest has 2,533 characters. The text is rich in imagery. The poles collide, the sublime and the inferior, courage and cowardice, light and darkness, truth and lies, life and death, involvement and indifference, the beautiful and the ugly. Between one and the other his wild grass grows.

Keywords: Lu Xun, *Wild Grass*, translation, author's individual style, syntax, repetition, intonation, modernist, art form, literary baihua language

Лу Сюнь

ДИКІ ТРАВИ /

ПЕРЕКЛАД З КИТАЙСЬКОЇ, ВСТУПНА СТАТТЯ

ТА КОМЕНТАРІ Н. О. ЧЕРНИШ

Українському читачеві ім'я Лу Сюня (сьогодні вже неправильно казати “Лу Сінь”, тому що всім добре відоме ім'я письменника китайською та англійською

© 2022 N. Chernysh; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

мовами як Lu Xun 鲁迅) вже знайоме через переклади Івана Чирка, які були зроблені у ХХ столітті. У 1981 році у видавництві художньої літератури “Дніпро” вийшов переклад однією книгою збірок Лу Сюня “Клич” та “Блукання”. В анотації до цієї книги російською мовою зазначається, що твори Лу Сюня “повествуют о жизни простых людей, обличают класс имущих, который на протяжении многих веков угнетал и грабил китайский народ” [Лу Сінь 1981]. Так і залишився Лу Сюнь викривачем класу заможних, і з того часу цей ярлик, навішений радянською пропагандою, до сьогодні заважає уважно зазирнути в глиб художньої майстерності письменника, а отже, й у глиб сучасної китайської літератури. В українських наукових журналах іноді трапляються статті на деякі теми творчості Лу Сюня [напр.: Підмогильна 2012; Харишин 2014], але цього, на жаль, дуже мало. Подібно до того, як сучасний нам письменник Юй Хуа (余华) наново для себе знайшов Лу Сюня, якому він присвятив окремий розділ книги “Десять слів про Китай” [余华 2010], нам теж треба заново перечитати Лу Сюня, зробити переклади ще не перекладених українською мовою творів, потрібно зрозуміти, чому сьогодні актуально й цікаво читати Лу Сюня, чому сьогодні китайські письменники постійно звертаються до його спадщини й чому його називають “духом нації” (民族魂). У передмові, написаній В. Сорокіним до перекладів І. Чирка, згадуються “Дикі трави” Лу Сюня як “рідкісні за виразністю мови та насиченістю настрою мініатюри – вірші в прозі, притчі, коротенькі сценки” [Сорокін 1981, 10]. Якщо давати жанрове визначення збірки “Дикі трави”, то можна сказати, що це філософські мініатюри, різні за тематикою, формою та настроєм. Філософські – тому, що передусім це роздуми на ту чи іншу тему. Сам Лу Сюнь ці короткі твори назвав віршами в прозі. Чому саме віршами? Можна припустити, що в такий спосіб Лу Сюнь підкреслює давній класичний підхід до поезії, коли вірш має зовнішній та внутрішній плани видимого. Н. Конрад писав про двоплановість і навіть багатоплановість поеми Ду Фу [Конрад 1972, 169], ця характеристика давньокитайської поезії дуже точно підходить і до творчого методу Лу Сюня в “Диких травах”. У невеликих поетичних мініатюрах зовнішній і внутрішній плани переплітаються між собою, тут простір і час, особисте й суспільне, реальне та ілюзорне – усе змішується, залишаючи читача наодинці із завданням розуміння. Звідси й відчуття таємної алегоричності та загадкової притчевості творів цієї збірки. Іноді, доки не прочитаєш твір кілька разів і не зв’яжеш усі частини в одне ціле, зовнішній план залишається незрозумілим. Це нелегке читання. Тут автор не дає відповіді, але часто кидає читача в ситуацію або облишити читання, або все ж таки додумати до кінця. Але і прочитати цей збірник до кінця не просто, він повертає вдумливого читача назад, на початок оповіді, змушує зазирнути в коментарі або дізнатися більше про час і життя самого письменника. І якщо зусилля щодо розуміння були зроблені, твір не тільки збагачує читача змістом, а й винагороджує його за працю невимовною радістю розуміння, коли всі межі національного, історичного та соціального стираються й залишається почуття причетності до спільної духовної справи, бо, розуміючи Лу Сюня, починаєш краще розуміти себе.

Переклад українською мовою “Диких трав” Лу Сюня виконано за виданням 鲁新著. 野草. 北京联合出版公司. 2014年. 78页.

* * *

Передмова до “Диких трав”¹

Коли я мовчу, я відчуваю повноту життя, починаю говорити – водночас відчуваю порожнечу².

Минуле життя вже померло. Я відчуваю велику радість щодо цієї смерті, бо завдяки цьому знаю, що колись воно існувало. Померле життя вже гниє. Я відчуваю велику радість³ щодо цього гниття, бо завдяки цьому знаю, що все-ж таки воно не було порожнім.

Життєве болото розсіяне по землі, на якій не ростуть високі дерева, ростуть тільки дикі трави, і це моя вина.

Дикі трави, коріння неглибоке, квіти негарні, а проте втягують у себе росу, втягують воду, втягують плоть і кров давно померлих, кожен завойовує свій простір. Але під час життя їх топчуть, викорінюють, аж до загибелі і гниття.

Однак я спокійний і радісний. Я буду сміятися, буду співати.

Я сам люблю мої дикі трави, але ненавиджу цю землю⁴, прикрашену дикими травами.

Рухається, мчить підземний вогонь, відразу може статися викид лави, яка спалить дотла всю дику траву і навіть високі дерева, після чого зовсім неможливим буде гниття.

Але я спокійний і радісний. Я буду сміятися, буду співати.

Небо й Земля такі безмовні, я не можу голосно сміятися, тим більше співати. Навіть якщо Небо й Земля не будуть отакі безмовні, напевно, тоді вже не зможу. Цю колекцію диких трав на межі світла й темряви, народження й смерті, минулого й майбутнього вручаю друзям і ворогам, людям і тваринам, любим і нелюбим як свідчення.

Для себе самого, для друзів і ворогів, людей і тварин, любих і нелюбих сподіваюся, що після смерті і гниття цих диких трав скоро прийде вогонь. Інакше я ніколи й не жив, і це, справді, ще більше нещастя, ніж смерть і гниття.

Ну йдіть, дикі трави, слідом за моєю передмовою!

26 квітня 1927 року, записано Лу Сюнем у будівлі Білих хмар, що в Гуанчжоу⁵

Осінь ніч

На задньому дворі за стіною можна побачити два дерева, одне – фінік, і ще одне – теж фінік.

Це нічне небо, що вгорі, дивно високе, за ціле життя не бачив такого дивно високого неба. Воно наче збирається залишити світ людей, щоб люди більше не дивилися вгору з піднятою головою. І все ж зараз надзвичайно синє, мерехтить, блимаючи десятками зіркових очей, холодних очей. У куточках його рота з'явилася усмішка, ніби знає про існування великого прихованого сенсу, утім розсипало рясний іній на диких квітах і травах мого двору.

Я не знаю, як називаються ті дикі квіти й трави, як люди їх називають. Я пам'ятаю цвітіння дуже крихітних рожевих квітів, зараз ще цвітуть, але більш крихітні. Вони в нічну прохолоду, зіщулившись, дивляться сни, сниться прихід весни, сниться прихід осені, сниться, як худий поет витирає сльози на їхніх останніх пелюстках і каже їм, що хоч і прийшла осінь, хоч і прийшла зима, але за цим усе ж буде весна, метелики літатимуть врозкид, бджоли співатимуть весняні пісні. І тоді вони усміхнуться, незважаючи на те що змерзли аж до темно-червоного кольору і все ще тремтять.

Фінікові дерева, вони просто скинули все листя. Ще раніше один або двоє хлопчаків приходили й били їх, збивали фініки, що залишилися після інших, зараз жодного не залишилося, навіть листя і те повністю опало. Вони знають сни маленьких рожевих квітів, після осені мусить прийти весна; вони знають і сни опалого листя, після весни все ж таки буде осінь. Вони просто зовсім скинули листя, залишився тільки стовбур. Усе ж таки, як тільки скинеш фрукти й листя, які колись повністю схилили дерево, буде дуже приємно потягнутися й видихнути. Але є кілька гілок, які гнуться вниз, охороняючи отримані від палиць, якими збивали фініки, свої рани, і найпряміші, найдовші гілки мовчки, немов залізні, прямо пронизують дивно високе небо, хай небо моргає мерехтливими диявольськими очима; прямо пронизують повний місяць у небі, хай, намучившись, місяць зблідне.

Небо блимає диявольськими очима, ще більш незвично синє, неспокійне, немов хоче піти від людей, сховатися від фінікових дерев, залишити тільки місяць. І все ж місяць непомітно вислизає на схід. Проте абсолютно голий стовбур, як і раніше, мовчазно, немов залізний, встромлюється в дивно високе небо, однією думкою треба приборкати його неминучу смерть, як би різноманітно не блимали його численні звабливі очі.

Почулося “уа-а” – це зловісна нічна птиця пролетіла.

Раптом я почув нічний сміх, хихикання, ніби не бажано турбувати сплячих людей, проте в повітрі з усіх боків відгукнувся сміх. Північ, нікого іншого немає, я тут же почув цей звук у себе на устах, і тут же, переслідований цим звуком, повернувся у свою кімнату. І тут же додав світла в лампі.

Чути стукіт у скло заднього вікна. Ще є багато летючих комах, які вдаряються об скло. Незабаром залетіло кілька, можливо, крізь віконний папір пробралися. Влетівши, знову почали ударятися об скло лампи так, що чути стукіт. Одна зверху влетіла і нарвалася на вогонь, адже я вважаю, що цей вогонь – справжній. Двоє чи троє зробили перепочинок на паперовому абажурі лампи. Той абажур учора ввечері змінили на новий білосніжний папір, який був складений хвилястими смужками в рубчик. У кутку ще намальована гарденія багряно-червоного кольору.

Коли розпускається багряно-червона гарденія, фініковим деревам знову будуть снитися рожеві квіти і зігнуться вони в дугу під яскравою зеленню... Я знову чую північний сміх; негайно відсік свій настрій, дивлюся на нерухому зелену мошку на білому абажурі, голова велика, хвіст маленький, немов насіння соняшнику, розміром із половинку пшеничного зерна, уся темно-зеленого кольору, чарівна, нещасна.

Позіхнув, запалив сигарету, видихнув дим, перед цими зеленими, найкращими героями мовчки з благоговінням схилився.

15 вересня 1924 року

Прощання тіні⁶

Коли в невідомий час людина засинає, то може прийти тінь⁷ прощатися і скаже такі слова:

Є дещо безрадісне в раю, не прагну туди; є дещо безрадісне в пеклі, не прагну туди; є дещо безрадісне у вашому майбутньому золотому царстві, не прагну туди.

Але ж саме ти і є дещо безрадісне.

Друже, я не збираюся йти за тобою, не хочу й залишатися.

Не хочу!

Ой леле-леле, не хочу, краще вже буду блукати без притулку.

Я всього-на-всього одна тінь, розлучимося з тобою, й розчинюсь у темряві.

Але ж темрява може поглинути мене, але ж світло теж може зробити так, щоб я зникла.

Але ж я не хочу блукати між світлом і тьмою, краще мені в темряві розчинитися.

Але ж я, врешті-решт, блукаю між світлом і тьмою, не знаю, це сутінки чи світанок. Поки що я піднімаю темно-сіру руку, вдаючи, що випила келих вина, я збираюся одна в невідомий час вирушити в далеку дорогу.

Ой леле-леле, якщо це сутінки, темна ніч просто вкриє мене, інакше я серед білого дня зникну, якщо це світанок.

Друже, час наближається.

Я буду в темряві блукати без притулку.

Ти ще хочеш від мене подарунок. Що я можу дати тобі? Нескінченно ті самі темрява й порожнеча, та й усе. Проте бажати тільки темряви – можливо, зникну у твій білий день, бажати тільки порожнечі – зовсім не займе твоє серце.

Ось так хочу, друже:

Я одна вирушу в далеку дорогу, не тільки без тебе, а й не буде більше в темряві інших тіней. Тільки я зникну в темряві – те царство повністю буде належати мені одній.

24 вересня 1924 року

Жебрак

Іду вздовж високої вищербленої стіни, ступаю по дрібному пилу. Крім того, є ще кілька людей, які йдуть кожен своєю дорогою. Дує легкий вітерець, над стіною показалися гілки високих дерев, які розгойдуються над моєю головою ще не дуже засохлим листям.

Дує легкий вітерець, по боках всюди пил. Один хлопчисько попросив у мене милостиню, на ньому й одяг був на підкладці, й не видно було жалоби, але кланявся головою об землю, не даючи пройти, переслідуючи риданнями.

Я ненавиджу його голос і поведінку. Мені огидно, що він анітрохи не страждає, можна сказати, що грає. Я ненавиджу його за ці ридання, якими він переслідує.

Йду. Крім того є ще кілька людей, які йдуть кожен своєю дорогою. Дує легкий вітерець, по боках всюди пил.

Один хлопчисько попросив у мене милостиню, на ньому й одяг був на підкладці, й не видно було смутку, але він німий, розводить руками з удаваними жестами.

Тільки мені огидні ці його жести. До того ж, може, він зовсім і не німий і це всього лише спосіб просити милостиню.

Я не милостивий, у мене немає милосердя, але я можу поставити себе вище милості та дарувати нудьгу, недовіру, огиду.

Я йду вздовж зруйнованої глинобитної стіни, розбиті цеглини складені в пробоїну стіни, всередині якої нічого немає. Дує легкий вітерець, осінні заморозки пронизують мій одяг на підкладці, по боках всюди пил.

Я думаю, якими методами я буду просити милостиню: подати голос, то якою інтонацією? Прикинутися німим, то якими жестами?..

Крім того, є ще кілька людей, які йдуть кожен своєю дорогою.

Я не дістану милості, не дістану милосердя; я дістану нудьгу, недовіру, огиду тих, хто ставить себе вище милості.

Я буду байдуже й мовчазно просити милостиню!..

Принаймні дістану порожнечу.

Дує легкий вітерець, по боках навколо пил. Крім того, є ще кілька людей, які йдуть кожен своєю дорогою.

Пил, пил...

... ..

Пил...⁸

24 вересня 1924 року

Моє нещасливе кохання

Нові популярні вірші, написані в стародавньому стилі⁹

Моя любов на схилі гори,
Хочу знайти її – гора висока,
Схиляю голову й безпорадно сльози ллю.
Дарує любя хустку з метеликами,
Чим відгукнутися до неї? Є сова.
Відтоді вона мене не помічає,
Якась причина серце схвилювала.

Моя любов на галасливій вулиці,
Хочу знайти її – людей натовп,
Підняти голову – так сльози розтікаються за вуха.
Дарує люба малювання з ластівками,
Чим відгукнутися до неї? Є льодяники.
Відтоді вона мене не помічає,
Якось причина збила з пантелику мене.

Моя любов на березі річки,
Хочу знайти її – вода глибока,
Схиляю голову й безпорадно сльози ллю.
Дарує люба золоту браслетку,
Чим відгукнутися до неї? Є мікстура.
Відтоді вона мене не помічає,
Якось причина зіпсувала мої нерви.

Моя любов з багатой родини,
Хочу знайти її – машин немає,
Хитаю головою й безпорадно сльози ллю.
Дарує люба мені троянди,
Чим відгукнутися до неї? Вуж є.
Відтоді вона мене не помічає,
Якось причина... та хай собі іде.

3 жовтня 1924 року

Помста (1)

Товщина шкіри людини, мабуть, не набере й половини фені¹⁰, яскраво-червона гаряча кров рухається з того боку, немов гусениці густо-щільно повзуть по стіні в ще більш щільних судинах, поширюючи навкруги тепло. І тоді це тепло кожного зачарує, захопить, притягне, щосили захочеться припасти, поцілувати, обійняти, для того щоб дістати велику хмільну радість життя.

Але якщо вдарити один раз гострим ножем, пробити цю рожеву нікчемну шкіру, видно, як яскраво-червона гаряча кров, немов політ стріли, усією наявною теплою відразу залле того, хто вбиває. А далі потягне холодним подихом, з'являться бліді губи, людина буде розгублена, зазнає найвищої, надзвичайної радості того, що життя відлітає, утім сама вона все ж таки навечно зануриться в найвищу, надзвичайну радість того, що життя відлітає.

Тому ось так, вони двоє, повністю оголені тіла, стискаючи гострий ніж, у безмежній пустелі стоять один проти одного. Вони двоє от-от обіймуться, от-от уб'ють...

З усіх боків перехожі прибігли, густо-щільно, немов гусениці підіймаються по стіні, немов мурахи збираються перетягнути сушену голову риби, одяг красивий, та в руках порожньо. Але біжать з усіх боків, з усіх сил витягують шиї, хочуть оцінити, що ж це, обійми або вбивство. Вони вже передчувають на своєму язичку піт чи смак крові.

Однак вони двоє в безмежній пустелі стоять один проти одного, оголені їхні тіла, стискають гострий ніж, усе ще не обіймаються і не вбивають, до того ж не видно й думки про те, щоб обійняти або вбити.

Вони двоє так і будуть нескінченно довго стояти, гнучке тіло вже висохло, та все ще ніяк не видно й гадки обійняти або вбити один одного.

І тоді перехожим стане нудно; відчують, що нудьга проникає в їхні пори, відчують, що нудьга з їхніх власних серцевих пор виходить назовні, буде дертися по

пустелі і знову проникати в пори інших. І тоді вони відчують, що горло і язик висохли, і відчують втому шиї; наприкінці навіть розгублено подивляться один на одного й повільно розійдуться, аж до того, що відчуття сухості раптом позбавить їх зацікавленості.

І тоді зостанеться лише нескінченна пустеля, і вони тут, двоє, оголені тіла, стискаючи гострий ніж, стоять висохлі; очима, немов у мертвих, оцінюють кару цих висохлих, безкровних перехожих та вічно занурюються в найвищу, надзвичайну радість життя, що відлітає¹¹.

20 грудня 1924 року

Помста (2)

Тому що Він вважав себе сином Бога, правитель Ізраїлю прибив Його до хреста.

Солдати наділи на Нього багряницю, наділи терновий вінець, шанували Його; і знову брали тростину та били Його по голові, плювали в Нього, ставали на коліна та кланялися Йому; коли глузування закінчилися, зняли з Нього багряницю й заново наділи Його власний одяг¹².

Дивись! Вони б'ють Його по голові, плюють у Нього, кланяються Йому...

Він не хоче пити те вино примирення “з миррою”, щоб ясно розуміти, як ізраїльтяни реагують на сина свого Бога, до того ж Йому вічно жаліти їхнє майбутнє, і все ж Він ненавидить їхнє сьогодення.

З усіх боків ворожість, проте жалібна, проте осудлива¹³.

Удар сокири – і цвях пронизує долоню, вони хочуть розіп'ясти сина свого Бога. Ох, жалюгідні люди! – змусили Його страждати смиренно. Удар сокири – і цвях пронизує стопу, роздроблює кістку, біль встромився в серце й мозок, і все ж таки вони розіп'яли сина свого Бога. Ох, осудливі люди! – змусили Його страждати повільно.

Хрест підняли, Він висить у порожнечі.

Він не п'є те вино примирення “з миррою”, щоб ясно розуміти, як ізраїльтяни реагують на сина свого Бога, до того ж йому вічно жаліти їхнє майбутнє, і все ж він ненавидить їхнє сьогодення.

Перехожі зневажали Його, понтифік і вчені теж глузували з Нього, і два розбійники, розіп'яті з ним разом, теж знущалися над Ним.

Дивись! Розп'яті разом із Ним...

З усіх боків ворожість, проте жалібна, проте осудлива.

У муках рук і ніг Він розуміє страждання жалюгідних людей, які розіп'яли сина свого Бога, і радість того, що осудливі люди хочуть убити сина свого Бога й син свого Бога буде вбитий. Раптом сильний біль від роздробленої кістки встромився в серце й мозок, він тут же поринув у велику радість і велику жалість.

Його тіло хитнулося болісною хвилею жалості й осуду.

По всій землі настала темрява.

“Елої, елої, лама савахтані?!” (Що означає в перекладі: Боже мій, нащо Ти покинув Мене?!)

Бог покинув Його, врешті-решт, Він усе ж таки “син людський”; проте ізраїльтяни розіп'яли навіть “сина людського”.

На людях, які розіп'яли “сина людського”, плям і запаху крові більше, ніж на тих, хто розіп'яв “Сина Божого”.

20 грудня 1924 року

Надія

Моє серце вкрай самотнє.

І все ж моє серце спокійне; немає любові й ненависті, немає горя й радості, немає кольору і звуку.

Ймовірно, я постарів. Волосся в мене вже сиве, хіба ж не зрозуміло? Мої руки тремтять, хіба ж не зрозуміло? Тоді в моїй душі, напевно, руки теж тремтять і волосся, напевно, теж посивіло.

А проте усе це було багато років тому.

Раніше моє серце переповнювали криваві пісні: кров і залізо, отрута й полум'я, відродження і відплата. І раптом усе це стало порожнечою, утім іноді навмисно заповнюю її слабкою надією, що вводить у самообман. Надія, надія, з допомогою цього щита надії пручаюся тому нальоту темної ночі серед порожнечі, хоча за щитом усе та ж темна ніч серед порожнечі. І все ж саме так, поступово скінчилася моя юність.

Хіба раніше я не знав, що юність моя вже пішла? Але вважав, що навколо мене юність міцно стоїть: зірки, місяць, метелики, що падають замертво, нічні квіти, зловісні крики сови, надривний плач зозулі¹⁴, непевна усмішка, любовні танці. ...Незважаючи на те що це всього лише сумна, смутна юність, проте усе ж таки юність.

І все ж чому зараз так самотньо?

Невже навіть юність, яка навколо мене, теж пішла? Молоді люди в цьому світі теж сильно постаріли? Мені тільки залишається самому схопитися з цією темною ніччю серед порожнечі.

Я відклав щит надії й почув пісню Шандора Петефі "Надія" (1823–1849)¹⁵:

*Що є надія? Блудниця:
Для всіх вона зваблива, усе їй віддай;
як тільки пожертвуєш головним скарбом –
свою юністю –
вона кине тебе.*

Ось уже сімдесят п'ять років минуло, як цей великий поет-лірик, патріот Угорщини, помер за батьківщину від гострого списа козака-воїна. О горе, яка трагічна смерть, і все ж сумнішими залишаються його вірші, які й сьогодні не вмирають.

Але людське життя трагічне! Така зухвала і відважна людина, як Петефі, теж врешті-решт зупинилася перед темною ніччю й обернулася до безкрайнього сходу. Він казав:

Відчай, що стає оманю, справді схожий на надію.

Припустімо, що мені ще доведеться бути серед цих неясних і нетаємних "оман", я однаково буду шукати ту сумну, незриму юність, що пішла, але, цілком можливо, перебуває навколо мене. Адже якщо юність зникне, захід життя всередині мене теж відразу померкне.

І все ж зараз немає зірок і місяця, немає метеликів, що падають замертво, і навіть непевної усмішки та любовних танців теж нема. І все ж молоді люди спокійні.

Мені тільки залишається самому схопитися з цією темною ніччю серед порожнечі, навіть якщо не знайду юність навколо себе, однаково доведеться самому відкинути захід життя всередині себе. Але ж де темна ніч? Зараз немає зірок, немає місяця й навіть немає непевної усмішки й любовних танців; молоді люди спокійні, а переді мною, виявляється, зовсім і не було справжньої темної ночі.

Відчай, що стає оманю, справді схожий на надію!

1 січня 1925 року

Сніг

Дощ на півдні країни ніколи не перетворюється в холодні, тверді, блискучі сніжинки. Обізнаним людям здається, що він нудний, та й сам він вважається нещастям, чи не так? Адже сніг у Цзяннані¹⁶ вологий і особливо прекрасний; це вість, що таїть у собі весну, здоровий незайманий покрив. У засніжених полях є яскраво-червона камелія, серед білизни квіти сливи синюватого відтінку, темно-жовті квіти

зимоцвіту раннього – хімонанта¹⁷; під снігом ще є замерзлі зелені бур'яни. Точно немає метеликів; чи прилітають бджоли збирати мед із камелій, я таки не пам'ятаю. Але перед моїми очима, ніби наяву бачу, у засніженому полі розпустилися зимові квіти, безліч бджіл старанно працюють, літають, чутно їхнє гучне гудіння.

Діти зігрівають диханням почервонілі від холоду маленькі рученята, схожі на пурпурний імбир. Їх семеро або восьмеро, усі дружно ліплять сніговика – аргата¹⁸. Оскільки поки що безуспішно, чийсь батько прийшов на допомогу. Вийшов аргат набагато вищий за дітей, хоча вгорі лише маленькі грудки снігу, а внизу великі, врешті-решт, не розрізнити, це гарбуз-горлянка чи все ж таки аргат, але чистий і яскравий, склеєний власною вологою, весь виблискує переливаючись. З кісточок лонгана¹⁹ йому зробили очі, а з косметички чийсь мами вкрали помаду, щоб нафарбувати йому губи. Цього разу це, безсумнівно, вже великий аргат. І сидить він на снігу з блискучими очима і яскраво-червоними губами.

Наступного дня ще кілька дітей прийшли провідати його, плескають перед ним у долоні, хитають головами, сміються. Але врешті-решт він залишився сидіти в самоті. Знову прийшов сонячний день розтопити його оболонку, холодна ніч знову змусила його покритися льодом, який перетворився в кристал, що не пропускає світло. Тривалі сонячні дні знову перетворили його незрозуміло на що, і помада на губах теж зовсім зблякла.

Проте північні сніжинки після кружляння в повітрі, подібно порошку, подібно піску, усе ніяк не склеюються, розсипаються в кімнаті, на підлозі, на сухій траві, і тільки так. Сніг на даху давно вже розтанув, оскільки в житловому приміщенні тепло від вогню. Інша річ, коли в ясный день раптом налетить вихор, і тоді вони нестримно злетять вгору, у сонячних променях переливаються, світяться, немов сильний туман, що приховує полум'я, кружляють і високо підносяться, заповнюючи повітряний простір, примушуючи небо кружляти у височині і виблискувати.

У безмежній пустелі під пронизливим небосхилом те, що виблискує, кружляє у височині – це дух дощу...

Так, це самотній сніг. Дощ, що помер. Дух дощу.

18 січня 1925 року

Міркування про повітряного змія

Взимку в Пекіні ще лежить на землі сніговий покрив, у чистому небі переплітаються сірі чорні гілки голих дерев, а вдалині ширяють один-два повітряних змії, подив і смуток для мене.

На батьківщині – сезон повітряних зміїв другого місяця весни. Якщо почути звук вертушки ш-ш²⁰ і підняти голову, то можна побачити повітряного змія у вигляді блідо-чорного краба або у вигляді ніжно-блакитної сколопендри. Є ще повітряні змії у вигляді однієї черепиці; якщо немає вертушки й запустити дуже низько, то може здатися, що він має виснажений і нещасний вигляд. Але в цей час на вербах уже розпустилися бруньки, на деревах раннього гірського персика теж багато бутонів. У точній відповідності з небесною красою дитинства й теплотою весняного сонця вони становлять одне ціле. Де ж я зараз? По боках усе ще морозний льодовий холод, проте прямо в небесному просторі віє давня весна рано покинутої батьківщини.

А втім, я ніколи не любив запускати повітряного змія, не просто не любив, а ненавидів, оскільки вважав, що це нікчемна забава для дітей. Протилежністю мені був мій молодший брат. Тоді йому було приблизно років десять, хворобливий, над усяку міру худий, проте найбільше він любив повітряних зміїв. Купити він не міг, та я й не дозволяв. Йому залишалося тільки, розкривши рота, іноді нескінченно довго дивитися в небо, забувши про себе. Далекий повітряний змія у вигляді краба

раптом впаде – він скрикне. Два повітряних змії у вигляді черепиці скрутуються, розпустяться – він навіть застрибає від радості. Для мене все це було об'єктом для жартів і презирства.

Одного разу мені раптом спало на думку, що вже багато днів не бачив його, але пам'ятав, що якось помітив, що він на задньому дворі збирає сухі стебла бамбука. Мене неначе раптово осінило, відразу ж побіг у сарайчик, куди ніхто не ходив і де накопичилося багато мотлоху. Відчинив двері і, справді, серед купи запилених речей помітив його. Він сидів на лавці перед великою табуреткою, тут же злякано підхопився, зблід від страху, зіщулювався. На велику табуретку спирався бамбуковий остов повітряного змія у вигляді метелика, папір ще не приклеєний, на лавці пара вертушок у вигляді очей, прикрашені червоними паперовими стрічками, ось-ось роботу буде закінчено. Я був задоволений, що розкрив таємницю, та обурений, що він нишком від мене так старанно споруджує нікчемну дитячу іграшку. Я тут же простягнув руки й розламав основу крила метелика, обидві вертушки кинув на землю й розтоптав. Зважаючи на силу і вік, йому не здолати мене, я, звичайно ж, здобув повну перемогу, після чого гордо вийшов, залишивши його в розпачі стояти в сараї. Що з ним було потім, я не знаю, залишив це без уваги.

І все ж нарешті прийшла черга мого покарання, після дуже довгої нашої розлуки вже в зрілому віці. На своє нещастя, я випадково побачив, як в одній іноземній книзі розповідають про дітей, і тільки тоді дізнався, що ігри – це найбільш обґрунтовані дитячі дії, а іграшки – це дитячі ангели. І тоді двадцятилітнє забуття дитинства й цього епізоду душевної жорстокості раптом розгорнулося перед очима і моє серце почало важко-важко падати вниз, ніби перетворилося у свинець.

І все-таки серце не остаточно впало вниз, не обірвалося, а лише важко-важко падало, падало.

Я ж знаю засоби спокутувати провину: подарувати йому повітряного змія, підтримати його, умовити його запустити повітряного змія, разом запустити. Ми будемо кричати, бігати, сміятися – проте в цей час у нього, як і в мене, давно вже з'явилися борода і вуса.

Я знаю ще один засіб спокутувати провину: просити в нього вибачення, поки він не скаже: “Я зовсім не докоряю тобі”, і тоді моє серце, безсумнівно, стане легким, це, безумовно, допустимий засіб.

Одного разу, коли ми зустрілися, на обличчі вже додалося багато ієрогліфічно прокреслених гірких зморщок, але серце в мене було важке. Ми поступово заговорили про старі справи дитинства, і я розповів про це, розповів і про те, яким був недолугим. “Я зовсім не докоряю тобі”, – я думав, він це скаже, і я відразу ж дістану прощення, і з цього часу моє серце буде легким, і все.

“Була така історія?” – усміхаючись, здивувався він, ніби слухав історію про інших. Він нічого не пам'ятав.

Зовсім забув. Ні краплі досади. Тоді про яке прощення може йти мова? Прощення без образи – брехня, та й годі.

На що я ще можу сподіватися? Моє серце так і залишиться важким.

Зараз весна рідного міста знову в цьому чужому просторі. Вона повернула мені спогади давнього дитинства і водночас принесла нестримну печаль. Краще було б ухилитися від крижаного холоду й забратися геть, проте очевидно, що всюди суво-ра зима для мене якраз надзвичайно пронизлива холоднечею.

24 січня 1925 року

Гарна історія

Вогонь у лампі поступово зменшився, віщуючи, що гасу вже небагато, та й гас невідомої марки накопив так, що абажур лампи давно потемнів. Неподалік навкруги безперервний гуркіт петард, а поруч дим тютюну – це була сонлива ніч.

Я заплющив очі, після чого підняв голову вгору, відкинувся на спинку стільця, поклав руку, що стискала “Ази вчення”²¹, на коліна.

У напівдрімоті побачив одну гарну історію.

Ця історія дуже красива, витончена й цікава. Безліч красивих людей і красивих справ переплітаються, немов у небі ранкова зоря, але ніби тисячі летючих зірок, і водночас вона знову розширюється, і так нескінченно.

Я нібито пам’ятаю, як колись, сидячи в невеличкому човні, проходив повз Шаньїньдао²². Вздовж двох берегів – воскові дерева уцзю, молоді хліба, польові квіти, півні, собаки, зарості й сухі дерева, халупи, пагоди, храми-целань²³, селяни й селянки, сільські дівчата, одяг, що сохне на сонці, монахи-хешань, солом’яні капелюхи, небо, хмари, бамбук, – усе це відбивалося в блакитній річці. З кожним ударом весла приєднувалися блискучі сонячні промені, водночас серед ряски у воді зграйкою плавали грайливі риби. Усі тіні, усі речі – немає нічого, що не розсіється, і погойдуються, і розширюються, і зливаються одне з одним; як тільки зливаються, відразу відскочать і знову повертаються до первісної форми. Краї нерівні, немов обшиті сонячними променями літні хмари випускають язики вогню сріблясто-ртутного кольору. Щоразу, коли їдеш по річці, так буває.

Історія, яку я зараз побачив, саме така. У воді рукопис синього неба, усі предмети спільно переплітаються на поверхні, виткані в один твір, нескінченно перетікають і нескінченно розгортаються, і не видно цьому твору кінця і краю.

На березі під старими вербами худорляві мальви²⁴, можливо, були посаджені сільськими дівчатами. Червоні і строкаті, великі квіти у воді гойдаються, раптом розбиваються на дрібні шматки, витягуються, тонко-тонко фарбують воду, а проте не рябять. Халупи, собаки, пагоди, сільські дівчата, хмари – усе пропливає. Великі червоні квіти одна за одною повністю витяглися і в цей час плескаються червоними стрічками. Стрічки влітаються в собаку, собака влітається в хмари, хмари влітаються в сільських дівчат... В одну мить вони знову стискаються. Але тіні барвистих квітів теж уже розсіялися, витягнулися, збираючись переплестися з пагодою, сільськими дівчатами, собаками, халупами, хмарами.

Історія, яку я зараз побачив, прояснилася: вона красива, витончена, цікава і до того ж іще очевидна. У синьому небі є безліч красивих людей і красивих справ, я все-все бачив, все-все знаю.

Мені тільки треба вдивитися в них...

Коли ж я став вдивлятися в них, раптом злякався і розплющив очі: ранкова зоря вже насупилася, стала хаотичною, різко здійнялися хвилі, наче хтось кинув у річку великий камінь, тіні цілого твору розірвалися на шматки. Я несвідомо поспішив схопити “Ази вчення”, що майже падали на підлогу, перед очима ще залишалися роздроблені тіні райдужного кольору.

Я так люблю цю гарну історію! Поки ще є роздроблені тіні, мені потрібно повернути її, закінчити її і зберегти. Я кинув книгу, підвівся, витягнув руку, щоб узяти ручку, – коли ще будуть крихітні розрізнені тіні, лише бачу тьмяне світло лампи. Я не в човні.

Але я завжди пам’ятаю, що бачив цю хорошу історію сонливої ночі...

24 лютого 1925 року

Мандрівник

Час: нехай будуть сутінки одного дня.

Місце: нехай буде одне місце.

Люди: Старий – приблизно сімдесяти років, сиве волосся, чорний халат. Дівчинка – приблизно десяти років, фіолетове волосся, чорні очі, довга біла сукня в чорну клітинку. Мандрівник – приблизно тридцяти-сорока років, змучений, але наполегливий вигляд, похмурий погляд, чорні вуса, розпатлане волосся, коротка

чорна сорочка й подерті штани, у поношеному взутті помітні босі ноги, збоку висить торба, спирається на бамбуковий посох заввишки в людський зріст.

Зі східного боку – різні дерева й щебінь, на заході – занедбані, зруйновані могили; посередині, схоже, колись була дорога. Біля відрізка дороги глинобитна хатина з відчиненими дверима, збоку від дверей частина кореня висохлого дерева.

(Дівчинка якраз збирається допомогти встати старому, який сидить на корені дерева).

Старий: Дочко, агов, дочко! Чого зупинилася?

Дівчинка (дивиться в бік сходу): Дивись, хтось сюди йде.

Старий: Нема чого дивитися на нього, допоможи мені пройти в хату, сонце вже сідає.

Дівчинка: Я ще подивлюся.

Старий: От що за дитина! Цілими днями дивишся на небо, на землю, на вітер, ще не надивилася на красу? Нічого красивішого за це немає. Тобі ж потрібно ще на когось дивитися. Усе, що з'являється після заходу сонця, не приносить нічого хорошого. Краще ходімо в хату.

Дівчинка: А втім, уже підійшов. А, це жебрак.

Старий: Жебрак? Малоюмовірно.

(Зі східного боку серед дерев з'явився, похитуючись, мандрівник. Якийсь час постояв у нерішучості, після чого неспішно підійшов до старого).

Мандрівник: Батьку, чи добрий вечір?

Старий: Добрий! Твоїми турботами. Усе гаразд?

Мандрівник: Вибачте за безцеремонність, хочу у вас тут попросити чашку води. У дорозі змучила спрага. У цих місцях немає ні водойми, ні навіть калюжі.

Старий: О, це можна, можна. Сідай. (До дівчинки), Дочко, принеси води, чашку треба чисто вимити.

(Дівчинка мовчки пішла в будинок).

Старий: Сідай, пане. Як же тебе звати?

Мандрівник: Звати?.. Не знаю. Відтоді, як я себе пам'ятаю, я вже один. Не знаю, як спочатку мене і звали. У дорозі хтось назве мене як йому захочеться, по-різному, а я й не пам'ятаю точно, до того ж другого схожого імені не чув.

Старий: А-а, тоді звідки ти йдеш?

Мандрівник (трохи нерішуче): Не знаю. З тих пір, як себе пам'ятаю, ось так і йду.

Старий: Гаразд. Тоді я можу запитати тебе, куди йдеш?

Мандрівник: Звичайно можна. Але я не знаю. Відтоді, як я пам'ятаю себе, ось так і йду, мушу прийти в якесь місце, а місце це якраз попереду. Я просто пам'ятаю, що пройшов багато доріг, а зараз прийшов сюди. Потім мені потрібно йти туди (вказує на захід), уперед!

(Дівчинка обережно у двох руках принесла дерев'яну чашку й подала мандрівникові).

Мандрівник (узяв чашку): Дякую, дочко. (Двома ковтками випив воду, повернув чашку). Дякую, дочко. Справді рідкісна доброта. Я насправді не знаю, як треба дякувати!

Старий: Не варто так хвилюватися. У цьому нема тобі користі.

Мандрівник: Так. У цьому нема мені користі. Але зараз я трошки відновив сили. Мені вже треба вирушати. Батьку, мабуть, ти давно тут живеш, може, знаєш, що є там, попереду?

Старий: Попереду? Попереду – могила²⁵.

Мандрівник (здивовано): Могила?

Дівчинка: Ні, ні, ні, там багато польових лілій і троянд, я часто гуляю й милуюся ними.

Мандрівник (дивиться на захід і начебто усміхається): Правильно. У тих місцях багато-багато польових лілій та троянд, я теж часто гуляв і милувався ними. Але там могили. (Звертаючись до старого). Батьку, а як дійдеш до могил, що потім?

Старий: Після того, як дійдеш? Так я того не знаю, не ходив.

Мандрівник: Не знаєте?

Дівчинка: Я теж не знаю.

Старий: Я просто знаю південну, північну, східну сторони, дорогу, якою ти прийшов. Це найбільш знайоме місце, можливо, навіть найкраще місце для вас. Не дивуйся, що я так багато балакаю, на мою думку, ти вже так втомився, що краще повернутися назад, тому що, прямуючи вперед, зовсім не обов'язково, що дійдеш до кінця.

Мандрівник: Не обов'язково, що дійду до кінця?.. (У глибокому роздумі, раптом лякається). Не можна! Я мушу йти. Повернутися туди – отже, усюди будуть ранги, усюди будуть поміщики, усюди будуть переслідування і в'язниці, усюди будуть напружені усмішки і штучні сльози. Я ненавиджу їх і не повернуся.

Старий: Не зовсім так. Ти можеш зустріти щирі сльози й тугу за тобою.

Мандрівник: Ні. Я не хочу бачити їхні щирі сльози, й не потрібно, щоб засмучувалися через мене.

Старий: Тоді тобі (хитає головою, не погоджуючись)... тобі залишається тільки йти.

Мандрівник: Так. Мені залишається тільки йти. Тим більше що є ще голос, який там попереду часто підганяє мене, кличе мене, не дає мені віддохатися. Так нестерпно, що ноги мої давно вже стерті, багато ран, і витекло багато крові. (Піднімає одну ногу, показує старому). Через це мені не вистачає крові, треба трохи випити крові. Але де ж її взяти? Проте мені не однаково, чия це кров. Залишається тільки трохи випити води, щоб поповнити свою кров. У дорозі завжди є вода, я навіть зовсім не відчуваю якоїсь нестачі води. Тільки сили мої зовсім розтрачені, причина в тому, що в крові багато води. Сьогодні навіть калюжу й ту не бачив, мало пройшов шляху, й тільки в цьому причина.

Старий: Та навряд. Сонце вже зайшло, я думаю, чи не краще трохи відпочити, от як я.

Мандрівник: Але там голос, попереду, кличе мене йти.

Старий: Я знаю.

Мандрівник: Знаєш? Знаєш цей голос?!

Старий: Так. Здається, що колись він і мене кликав.

Мандрівник: Тобто той самий голос, який зараз мене кличе?

Старий: Ну цього я не знаю. Він кликав кілька разів, я не звертав уваги, і він перестав кликати. Я вже й не пам'ятаю чітко.

Мандрівник: Ай-я-я, не звертати уваги на нього... (Глибоко замислюється, раптом лякається, прислухається). Не можна! Мені все ж краще йти. Не буду відпочивати. Тільки нестерпно, що ноги мої давно вже стерті. (Збирається йти).

Дівчинка: Візьміть! (Дає йому шматок тканини). Перев'яжіть свою рану.

Мандрівник: Дякую, дочко. (Бере тканину). Це і справді... це і справді рідкісна доброта. Це допоможе мені пройти ще більший шлях. (Тут же сів на биту цеглу, щоб обмотати ногу тканиною). Але не можна! (Рвучко піднявся). Дочко, повертаю тобі, краще не обмотувати. До того ж це така доброта, що й не віддячити мені.

Старий: Не треба багато дякувати, у цьому нема тобі користі.

Мандрівник: Так, у цьому нема мені жодної користі. Але в моєму становищі це найвища милість. Подивися, адже все моє тіло таке.

Старий: Не сприймай всерйоз.

Мандрівник: Так. Але я не можу. Боюся, що буде так: припустімо, що я дістав чиюсь милість. Тоді я, немов гриф видивляється падаль, буду поруч блукати, теж бажаючи її загибелі, щоб самому бачити; або ж проклинати все, що навколо неї

гине, навіть я сам, оскільки я маю дістати прокляття²⁶. Але в мене ще немає таких сил, навіть якщо є ця сила, я однаково не бажаю такої долі, оскільки вони, найімовірніше, не хотіли б мати таку долю. Я думаю, що це найбільш надійно. (До дівчинки). Дочко, ця твоя тканина чудова, але трохи замала, повертаю тобі.

Дівчинка (злякано відступила назад): Мені не треба! Беріть із собою!

Мандрівник (начебто усміхається): О-о, тому що я тримав у руках?

Дівчинка (киває головою, показує на торбу): Покладіть туди, йдіть, погуляйте.

Мандрівник (пригнічено відходить назад): Але як же мені це нести?

Старий: Не відпочиваєш, тому і важко. Відпочинь трохи й усе.

Мандрівник: Справді! Відпочити... (Але раптом схаменувся, прислухається). Ні, я не можу! Краще піду.

Старий: Ти взагалі не хочеш відпочивати?

Мандрівник: Хочу.

Старий: Тоді відпочинь трохи і все.

Мандрівник: Але я не можу...

Старий: Ти все ж вважаєш, що краще йти?!

Мандрівник: Так, краще йти.

Старий: Тоді, йди і все.

Мандрівник (розправляє спину): Добре, я прощаюся. Дуже вам вдячний. (У бік дівчинки). Дочко, повертаю тобі це, забери, будь ласка.

(Дівчинка злякалася, прибрала руки, збирається сховатися в будинку).

Старий: Візьми із собою, якщо стане зовсім важко, можна завжди кинути в могилу.

Дівчинка (вийшла вперед): А-а, так не можна!

Мандрівник: А-а, так не можна.

Старий: Тоді повісь на польові лілеї або дикі троянди та й усе.

Дівчинка (плескає в долоні): Ха-ха! Та й усе!

Мандрівник: О-о... (Якийсь час мовчить).

Старий: Ну, до побачення. Миру тобі. (Встає, до дівчинки). Дочко, допоможи мені увійти в будинок. Дивись, сонце давно вже сіло. (Повертається до дверей).

Мандрівник: Дуже вам вдячний. Бажаю вам щастя. (У нерішучості, глибоко замислюється, раптом лякається). Однак я не можу! Мені залишається тільки йти. Мені краще йти... (Тут же високо піднімає голову й натхненно йде в бік заходу).

(Дівчинка допомогла старому пройти в хату, після цього зачинила двері. Мандрівник похитуючись увірвався в дику пустку, сутінки йшли за ним).

2 березня 1925 року

Мертвий вогонь

Я побачив уві сні, як я мчав серед крижаних гір.

Ця величезна гора поєднувалася з крижаним небом, яке покривали снігові хмари, на вигляд немов риба чорна луска. Біля підніжжя гори крижаний ліс, гілки дерев як у сосни або ялини. Усе завмерло, все синьо-білого кольору.

Але раптом я впав у крижану ущелину.

Вгорі і внизу, з усіх боків немає нічого, що не було б змерзлим, синьо-білим. Але по всьому синьо-білому льоду безліч червоних тіней, що переплітаються, немов коралові мережі. Я зверху подивився під ноги – з'явилися язики полум'я.

Це мертвий вогонь. У нього форма полум'я, але зовсім не коливається, цілком обледеніла, схожа на гілки корала; на гострих кінцях затверділий чорний дим, наче з охопленого полум'ям будинку²⁷, тому й обпалений. Так, відсвічуючи від крижаних стін і навіть відбиваючись один від одного, перетворюється в незліченні тіні, робить цю крижану ущелину червоно-кораловою.

Смішно!

Коли я був маленьким, насамперед любив дивитися на гребені хвиль, що підіймаються швидкими кораблями, на розбурхане полум'я, яке викидається плавильної піччю. Не просто хотів дивитися, а й хотів як треба розглянути. Шкода, що вони один за одним швидко змінювалися, ніколи не створюючи певної форми. Хоча я знову і знову вдивлявся, ніколи не залишалося точного відбитка.

Мертве полум'я, тепер, мабуть, я придбав тебе!

Я підняв мертвий вогонь, збираючись уважно його розглянути, аж враз холодне повітря обпекло мої пальці. Але я терплю, запихаю його в кишеню. Усі сторони крижаної ущелини відразу стали зовсім синьо-білими. Тим часом я думав, як же мені вийти з крижаної ущелини.

З мого тіла вийшла цівка чорного диму, яка піднялася змією, немов залізний дріт²⁸. Усі сторони крижаної ущелини тут же знову наповнилися рухомими червоними язиками полум'я, немов скупчення пекельного вогню²⁹, який охоплює мене. Я подивився вниз – згаслий вогонь запалав, пропав мій одяг, стікає на крижану підлогу.

– Ах, друже! Ти своєю теплотою розбудив мене, – сказав він.

Я поспішив привітатися з ним, запитав його ім'я.

– Колись люди залишили мене в крижаній ущелині, – не відповів він на моє запитання. – Ті, що залишили мене, давно вже загинули, зникли. І я маю померти, страждаючи через мерзлоту. Якби ти не дав мені тепла для того, щоб я заново загорівся, я б незабаром загинув.

– Твоє пробудження порадувало мене. Якраз думаю про те, як мені вийти з крижаної ущелини; я хочу взяти тебе із собою, щоб ти ніколи більше не мерз і горів вічно.

– Ой лишенько! Тоді я буду догорати!

– Якщо ти будеш догорати, мене це засмутить. Тоді я залишу тебе тут.

– Ой-ой! Тоді я замерзну!

– Так що ж робити?

– А ти сам що будеш робити? – перепитав він.

– Я вже казав, що мені потрібно вийти з цієї крижаної ущелини...

– Тоді мені краще догорати!

Він відразу злетів червоною кометою, разом зі мною рвонув за межі крижаної ущелини. Раптово промайнула машина з великими каменями і зрештою придавила мене на смерть своїми колесами, але я ще встиг побачити, як та машина впала в крижану ущелину.

– Ха-ха! Ви більше не зустрінете згаслий вогонь! – сказав я із задоволеною усмішкою, нібито тільки й хотів цього.

23 квітня 1925 року

Заперечення собаки

Мені наснилося, що йду я у вузькому провулку у рваному одязі та подертому взутті, немов жебрак.

Ззаду загавкав собака.

Я звисока озирнувся і роздратовано/зло крикнув:

– Геть! Замовчи! Собака з манерами сноба!

– Хі-хі! – Він усміхнувся й далі сказав: – Куди вже мені, соромно, що недостойний людини.

– Що? – я розсердився, відчув, що це вже занадто образливо.

– Мені соромно: я так і не дізнався про різницю між міддю та сріблом³⁰, так і не дізнався про різницю між бавовною та шовком, не дізнався про різницю між чиновниками та народом, не дізнався про різницю між господарями та рабами, навіть не дізнався...

Я побіг.

– Не поспішай! Ми ще обговоримо... – він ззаду голосно не відпускав.

Я негайно втік, так старався забратися, що навіть покинув сновидіння та опинився у своєму ліжку.

23 квітня 1925 року

Втрачене славне пекло

Мені наснилося, що лежу в пустельному, холодному полі поблизу пекла в ліжку. Усі вигуки грішників тихі без винятку, проте є злагодженість, у злагодженому з ревом вогню, кипінням олії, брязкотом сталевих вил співі, створюється п'янка велика музика, яка поширюється на три світи³¹: у Піднебесній усе спокійно.

Хтось великий стоїть попереду мене, красивий, жалісливий, усе тіло яскраво виблискує, однак мені відомо, що він – диявол.

– Усе вже скінчено, усе вже скінчено! Жалюгідні грішники втратили те славне пекло! – казав він в обуренні, потім сів і почав розповідати мені історію, яку знав:

– Коли небо й земля були медового кольору, саме диявол перемиг небесних духів, коли захопив владу і став нею розпоряджатися. Він здобув небесне царство, здобув світ людей і здобув пекло. І тоді він особисто спустився в пекло, сів у центрі, усе тіло випромінювало великий блиск, у відображенні було видно увесь грішний натовп.

– Пекло давно вже було занедбане: дерева-мечі³² перестали сяяти; кипляча олія давно не клекотить; у місці скупчення великого вогню³³ часом лише виривається синюватий димок; вдалині розрісся білий дурман³⁴, квіти здебільшого дрібні, бліді й жалюгідні.

– Тут немає нічого дивного, оскільки на землі колись була велика пожежа, природно, що вона позбулася своєї родючості.

– У холодній олії й теплому вогні прокинулися грішники, у блиску диявола побачили пекельні квіточки, бліді й жалюгідні, відчули велику спокусу, як раптом пригадали світ людей. Невідомо, скільки років мовчки роздумували, слідом синхронно до людей здіймали гучні крики проти пекла.

– І зараз же людство відгукнулося, відкрито заговорило про справедливість і вступило в битву з дияволом. Звуки війни заповнили собою всі три світи, далеко прозвучав гуркіт грому. Нарешті, використовуючи великий задум і розставивши великі сіті, змусили диявола ще й піти з пекла. Остаточна перемога – на воротах пекла ще й поставили людський прапор!

– Коли грішники разом схвально кричали, людські посланці для наведення ладу в пеклі наблизилися до нього, сіли в центрі, наділені людською владою, голосно гримали на весь грішний натовп.

– Коли ж грішники знову голосно закричали проти пекла, відразу стали зрадниками людства і тут же були покарані вічними муками й переселені в центр лісу мечів.

– І тоді людство повністю освоїло силу і владу пекла, але ж та могутність навіть вища за самого диявола. І тоді людство вирівняло падіння дисципліни, спочатку Епаню з головою бика³⁵ дали вищу траву, ще й підлили олії у вогонь, нагострили на горі ножі, пекло повністю змінилося, змивши атмосферу, що була в запустінні раніше.

– Дурман білий відразу ж засох. Олія так само клекотала, мечі так само наточені, вогонь так само смажить, диявольський натовп так само стогне, так само перевертається, що навіть про втрачене славне пекло ніколи і згадати.

– Це успіх людства й нещастя грішників...

– Друже, ти мені не довіряєш. Так, ти – людина! А я йду шукати диких звірів і злих духів...

23 квітня 1925 року

Напис на надгробній стелі

Наснилося, що стою навпроти надгробної стели й читаю вирізані на ній слова. Та надгробна стела, схоже, зроблена з гравію, у багатьох місцях обвалилася і вся поросла мохом, вціліли тільки деякі фрази –

...застуда під час гучного пристрасного співу; у небі була безодня. У безлічі очей нічого не було; де нема надії, є порятунок...

...душа, що блукає, перетворюється в жахливу змію, у роті отруйні зуби. Якщо не кусає людину, то кусає своє тіло, наприкінці гине...

...йди геть!..

Коли обійшов стелу, побачив самотню могилу, на ній не було рослин, але вона вже була розвалена. А саме з пробоїни можна було помітити останки мертвого тіла, усі нутроші розірвані, всередині немає серця й печінки. А на обличчі зовсім немає ні радості, ні печалі, тьмянний вигляд, ніби в чаду.

Я, побоюючись, що не встиг відвернутися, з тіньової сторони надгробної стели побачив залишки фрази –

...витагни серце, якщо бажаєш дізнатися про первісний смак. Задихаючись від болю, як можна дізнатися про первісний смак?..

...після того як стихне біль, поступово з'їси його. Однак це серце вже віджило своє, як же дізнатися про його первісний смак?..

...відповідай мені. Інакше йди геть!..

Я зібрався йти. Але мрець уже сидить у могилі, рот не рухається, однак каже: “Коли я перетворюся в прах, ти побачиш мою усмішку!”

Я швидко пішов, не наважуючись озирнутися, найбільш побоювався побачити, як він іде слідом.

17 червня 1925 року

Тремтіння на межі загибелі

Наснилося, що мені сниться сон. Невідомо, де моє тіло, але перед очима внутрішня частина кімнати пізно вночі в зачиненій хатині, проте над хатиною ще видно глухі зарості васуна – горноколосьника³⁶.

На столі свіжопротертий плафон лампи так світить, що в кімнаті надзвичайно яскраво. У світлі лампи на зламаний кушетці під зовсім не знайомим, із розпатланим волоссям, неприборканим шматком м'яса лежить худе крихітне тільце, яке тремтить через голод, страждання, потрясіння, сором і радість. В'яла, проте поки що гладка шкіра блищить, на блідих щоках проступає легкий рум'янець, немов на білих наклали рум'яна.

Вогонь лампи теж через страх стискається, на сході вже світає.

Проте в повітрі ще повністю розгойдуються хвилі голоду, страждань, потрясінь, сорому, радості...

– Ма! – покликала дівчинка приблизно двох років, прийшовши до тям від грюкоту дверей, вона була загорнута в циновку, що лежала на підлозі в кутку кімнати.

– Ще рано, поспи трохи! – розгублено сказала вона.

– Ма! Я голодна, живіт болить. Що ми сьогодні будемо їсти?

– У нас сьогодні буде що поїсти. Трохи почекаємо, прийдуть продавати смажені коржики, мама купить тобі. – Вона із задоволенням ще сильніше стиснула в руках срібну монету, її тихий голос сумно затремтів. Вона підійшла до кута кімнати, глянула на свою дочку, відсунувши рогожу, підняла її й поклала на зламану кушетку.

– Ще рано, поспи трохи. – З цими словами вона підняла очі і, не в силах щось сказати, подивилася на небо над занедбаним дахом.

У повітрі раптом з'явилася інша велика хвиля, зіткнувшись із попередньою, закрутилася, перетворилася у вир, який усе, і навіть мене, захопив так, що ротом і носом уже не можна було дихати.

Я зі стогоном прокинувся, за вікном усучіль сріблясте місячне сяйво, до світанку, схоже, ще далеко.

Невідомо, де я перебуваю, але перед очима внутрішня частина кімнати пізно вночі в зачиненій хатині, я знав, що перерваний сон триває. Однак час уві сні був уже через багато років по тому. У кімнаті й за нею наведено якийсь лад; всередині молоді чоловік і жінка, купа дітей, усі з ненавистю і зневагою кинулися до постарілої жінки.

– Ми не можемо дивитися людям в обличчя, і все через тебе, – гнівно казав чоловік. – Ти ще думаєш, що виростила її, а насправді мучила її, авжеж, краще було б у дитинстві померти з голоду!

– Через тебе образа на все моє життя! – сказала жінка.

– Ще й мене втягнула! – докинув чоловік.

– Ще і їх втягнула! – сказала жінка, вказуючи на дітей.

Найменший якраз грався сухим очеретом, у цю ж мить махнув ним, наче сталевим мечем, і голосно крикнув:

– Убита!

Рот старої жінки перехопила судома, на короткий час вона завмерла, потім заспокоїлася, пройшло небагато часу, як вона незворушно, наче кам'яна статуя з кісток, встала. Вона відчинила двері й вийшла в глибоку ніч, залишивши за спиною всі знущання й отруйні глузування.

Вона йшла пізно вночі прямо в безмежну пустку, зі всіх боків пустка, і тільки над головою високе небо, навіть птах не пролетить. Її оголене тіло, немов кам'яна статуя, зупинилося посеред пустки, і в одну мить вона чітко побачила все своє минуле: голод, страждання, потрясіння, ганьбу, радість і тремтіння після того; муки, образи, тяготи й судоми після того; “Убита” і спокій потім. ...І знову в одну мить усе поєдналося: турбота і розрив, любов і помста, виховання й усунення, моління про щастя і прокльони... І тоді вона з усіх сил підняла руки в небо, на губах проявилися і людське, і звірине, і щось, чого немає серед людей, тому немає слів сказати про це.

Коли вона говорила мовою без слів, вона була велична, немов кам'яна статуя, проте вже занедбана. Усе, що гине, тілесне, – повністю затремтіло. Дрібне тремтіння, немов риб'яча луска, де кожна лусочка колишеться, немов кипляча вода в бурхливому полум'ї; у повітрі відразу ж усе разом тріпоче, ніби хвилі бурхливого моря в жорстоку бурю.

І тоді вона підняла очі до неба, і безсловесна мова повністю перервалася, залишилося тільки тремтіння, що сяяло, немов промені сонячного світла, змушуючи хвилі вмить обертатися в повітрі, немов з ураганом зіткнулися, здійматися, нестися в безмежну пустку.

Мені приснився кошмар, я знаю, це через те, що руку поклав на груди. Уві сні я також вичерпав усі життєві сили, щоби відсунути цю дуже важку руку.

13 липня 25 року

Висловити думку

Наснилося, що в класі початкової школи я готуюся писати твір та звертаюся до вчителя за порадою – як висловити думку.

– Важко! – Вчитель глянув на мене з-під окулярів і сказав: – Розповім тобі одну історію...

В одній родині народився хлопчик, і вся сім'я сповна відчувала радість. Коли новонародженому виповнився місяць, винесли його на руках показати гостям. Імовірно, природним було очікувати непоганого передбачення.

Один сказав: “У майбутньому ця дитина розбагатіє”. І тоді він дістав подяку.

Інший сказав: “У майбутньому ця дитина стане чиновником”. І тоді у відповідь він дістав кілька компліментів.

Ще один сказав: “У майбутньому ця дитина помре”. І тоді від усіх одразу дістав жорстокі побої.

Говорити про смерть – неминуче, говорити про багатство і знатність – обман. Але той, хто обманює, дістає подяку, той, хто говорить про неминуче, піддається побиттю. Ти...

– Я не хочу обманювати і не хочу бути побитим. Тож як я мушу говорити, вчителю?

– Тож ти мусиш сказати: “Ах! Ця дитина! Ви подивіться! Який...” О! Ха-ха! Неhe! He, hehehehe!³⁷

8 липня 1925 року

Після смерті

Наснилося, що я помер на дорозі.

Де це, як я сюди потрапив, як помер –, усе це я зовсім не розумію. Словом, поки я дізнався, що вже помер, то й помер там.

Почув коротке стрекотіння сороки, потім крик чорної ворони. Повітря дуже чисте, хоча й несе в собі подих землі, імовірно, якраз час світанку. Я хочу розплющити очі, але повіки зовсім не рухаються, просто як ніби не мої очі; потім хотів підняти руку – те саме.

Гостра стріла жаху раптом простромила моє серце. Одного разу, ще за життя, жартівливо уявив собі: припустімо, людина вмирає й тільки руйнується руховий нерв, а свідомість ще залишається, то це ще страшніше, ніж померти повністю. Хто ж знав, що моя гіпотеза все-таки влучить у ціль і я сам буду свідком цієї гіпотези.

Почув кроки – це йдуть по дорозі. Тачка з одним колесом, яку штовхали біля моєї голови, ймовірно, була важко навантажена, її скрип драгував так, що навіть зуби занили. Сильно відчувалося, як очі стали повністю багряними, напевно, сонце зійшло. Тож я обличчям був звернений на схід. Але це ще нічого. Чути, як перешіптуються люди, з’явилися перехожі. Жовта земля, яку вони топтали, залітала мені в ніс, видавлюючи чхання, але цього так і не вийшло, тільки залишився один намір.

І знову кроки безперервною низкою зупинялися поруч, ще більше чутно було шепіт; перехожих ставало дедалі більше. Несподівано мені захотілося послухати їхню балаканину. Проте тут же згадав слова, сказані ще за життя, що ніяка критика не вартує навіть однієї усмішки, ймовірно, це було хибне твердження: тільки коли помер, розкрилося його слабе місце. Але ж послухав, але ж, зрештою, так і не зробив висновків і тільки так узагальнюю сказане:

– Помер...

– М-м... Це...

– Ох!...

– Тс... Ай-ай-ай!..

Я дуже зрадив, оскільки так і не почув знайомих голосів. Інакше довелося б їм або сумувати, або радіти, або було б більше тем для розмов після обіду та витратили б багато дорогоцінного часу. Через усе це я відчував би себе винним. Зараз же нікого не видно, тобто нікого не зачепило. Дуже добре! Зрештою, нікого не образив!

А втім, імовірно, що по моїй спині підіймається мураха, дуже лоскотно. Я зовсім не можу рухатися, нема сил позбутися її; якби це було у звичайний час, просто повернувся б і вона б забралася. Але по нозі ще одна повзе! Що ви робите? Паразити!

Однак справа стає ще гіршою: з’явилося дзижчання. Це зелена муха сіла на щоку, трохи пройшлася і злетіла на кінчик носа та стала цьомати його хоботком. Я невесело подумав: сеньйоро, я не якась там велика людина, тобі не потрібно шукати

на моєму тілі матеріали для дискусій... Але не можу говорити. Вона ж стрибнула з носа і своїм холодним хоботком стала пробувати мої губи, не знаю, але ж висловлювала любов та дружелюбність. Ще кілька зібралися на бровах, зроблять крок – брови мої ворухнуться. І справді, мене проймала нестерпна огида. Дуже нестерпна.

Раптовий порив вітру, і зверху чимось накрили, вони зграєю злетіли, перед зникненням ще й сказали:

– Ж-жаль!..

Я так обурився, що мало не зомлів.

Важкий звук деревини, що падає на землю, разом із дрижанням землі змусив мене несподівано прокинутися, на лобі відчувалися смужки очеретяної циновки. Проте, як тільки підняли рогожу, відразу ж відчув жар сонця. Ще почув, як хтось сказав:

– Чому тут треба було вмирати?..

Цей голос був від мене дуже близько, він нахилився наді мною. Але де ж людина має вмирати? Раніше я вважав, що хоча на землі немає права вільно жити, то хоча б є право вільно померти. І тільки зараз зрозумів, що це зовсім не так і дуже важко відповідати побажанням більшості. Шкода, що давно немає ні паперу, ні пензля, навіть якби й були, однаково не можу писати, до того ж, якби й писав, однаково опублікувати ніде. Доведеться ось так відмовитися.

Хтось прийшов підняти мене, та невідомо, хто це. Почув звук піхов, тут ще є патрульні, у місці, де не “тут треба було вмирати”. Мене кілька разів перевернули, здається, один раз вгору й один раз униз; знову почув, як накрили кришкою, забили цвяхами. Але дивно, вбили тільки два цвяхи. Невже тут забивають двома гробовими цвяхами?!

Я подумав: ось тепер я попався, з усіх шести боків – стінка, до того ж цвяхи, просто-таки повна поразка, о горе, помер!..

– “Сумно!” – знову подумав я.

І все ж насправді мені вже набагато спокійніше, ніж раніше, хоча й не впевнений, закопали чи ні. Тильною стороною долоні відчув смужки циновки, здавалося, що цей саван зовсім не поганий. Тільки от невідомо, хто ж витратив на мене гроші, а шкода! Але які нестерпні людиці, що поклали мене в труну! Кут моєї сорочки на спині загнувся, вони ж зовсім не вирівняли, і зараз заважає нестерпно. Ви думаєте, що мертві не знають, як недбало виконується робота? Ха-ха!

Мабуть, моє тіло набагато важче, ніж за життя, тому складки одягу тиснуть особливо неприємно. Але я думаю, що незабаром можна буде звикнути до цього або ж буду гнити і до великих проблем не дійде. Тепер усе ж таки краще спокійно й тихо подумати.

– Як ви? Ви померли?

Якийсь досить знайомий голос. Розплющивши очі, побачив хлопчика, який працював торговим агентом у Богучжайській крамниці старих книг, не бачилися більш ніж двадцять років, але вигляд має такий, як і раніше. Я знову подивився, як обступають стінки із шести боків, дошки справді дуже грубі, зовсім не оброблені і з ворсисті тирси.

– Це дрібниці, несуттєво, – сказав він, розгортаючи згорток із темно-синьої тканини. – Це ксилографія мінської епохи “Коментар Гун’яна”³⁸, примірник Чжу Хоуцун³⁹, вам надіслано, ви залиште його в себе. Це...

– Ти! – Я з подивом подивився в його очі і сказав: – Невже і справді ти нетямущий? Ти подивися на мене, яку ще ксилографію я буду дивитися?..

– Можна й подивитися, це дрібниці.

Я тут же заплющив очі, оскільки він мені сильно набрид. Трохи перевів подих, звуків не було чути, найімовірніше, він пішов. Але, здається, знову мураха стала повзти по шії, нарешті доповзла до обличчя, стала кружляти навколо очей.

Ніким не передбачувані думки й після смерті можуть змінюватися. Раптово якась сила порушила спокій мого серця, й одночасно безліч снів проходило перед моїми очима. Друзі побажали мені миру, вороги привітали із загибеллю. Адже я вів життя не мирне і не згубне, ні туди ні сюди, і не відповідно до очікувань кожної зі сторін. Та ще тепер, немов тінь, помер і навіть ворогам не дав можливості дізнатися та не подарував їм задоволення явити милість без будь-яких на те витрат...

У цій радості мені хочеться плакати. Це, напевно, буде мій перший плач після смерті.

Але в кінцевому підсумку й навіть сліз немає; лише побачив перед собою наче якісь іскри і тоді я підійнявся.

12 липня 1925 року

Такий воїн

Потрібен такий воїн –

Не дикий, немов африканський абориген, за спиною якого гвинтівка системи “Маузер” і не втомлений до крайності, немов китайський воїн Зеленого прапора⁴⁰, на поясі якого висить маузер. Він абсолютно не користується обладунками із залізного брухту й бичачої шкіри⁴¹; у нього тільки він сам, він тримає те, що дикуни використовують, готове до кидка, – спис.

Він виходить на невидиму передову⁴², усі, кого він зустрічає, одноманітно кланяються йому. Він знає, що ці поклони – зброя ворога, безкровна зброя. Багато бійців у цьому місці загинуло, ніби від простого пострілу, щоб хоробрий воїн так і не скористався своєю силою.

Над головами різні знамена, розшиті славними іменами різного роду: благодійник, учений, письменник, поважна людина, юнак, естет, благородний муж... Під головою різноманітний верхній одяг, розшитий різного роду яскравими візерунками: наука, мораль, національний дух, воля народу, логіка, справедливість, східна цивілізація...

Але він тримає спис.

Усі вони одноставно дали клятву, пояснили, що їхнє серце в центрі грудної клітки, не таке, як в іншого, несправедливого людства. У них на грудях є захисне дзеркало⁴³, щоб і самим бути свідками глибокої віри в те, що серце в центрі грудної клітки.

Але він тримає спис.

Він усміхнувся, кособокий кидок, однак потрапив прямо в їхні серця.

Всі покірно повалилися на землю; проте залишився один тільки верхній одяг, усередині якого щось невидиме. Те щось невидиме уже втекло, перемога, бо в цей час він став грішником, який убив благодійників і подібних до них.

Але він тримає спис.

Він на невидимій передовій йде стрімко, знову бачить одноманітні поклони, різного роду знамена, всякого роду верхній одяг...

Але він тримає спис.

Врешті-решт на невидимій передовій він постарів і помер. Врешті-решт, він не воїн, а от те щось невидиме – переможець.

У такому разі ніхто не чує бойовий клич: великого миру.

Великого миру...

Але він тримає спис!

14 грудня 1925 року

Розумний, дурень і холоп

Холопу потрібні люди лише для того, щоб розповідати про тяготи свого життя. Тільки для цього й потрібні, тільки це й можуть. Одного дня холоп зустрів розумну людину.

– Пане, – сумно сказав він, його сльози утворили струмочок і просто з куточків очей потекли вниз. – Ти знаєш, що все, мною пережите, просто-таки нелюдське життя. Навряд чи можу один раз у день поїсти, та і їжа ця всього лише лушпиння гаоляна, що навіть собаки і свині не їдять, до того ж і миска невелика...

– Це справді викликає співчуття, – теж печально сказав розумний.

– Ще б пак! – зрадів холоп. – Але ж працюю цілодобово без відпочинку: на світанку тягаю воду, ввечері готую їжу, вранці бігаю за покупками, вночі треба молоти борошно, у ясну погоду перу одяг, у дощ розкриваю парасольки, взимку нагріваю грубку, влітку обмахую віялами. Пів ночі треба тушкувати крижані гриби⁴⁴, прислужувати хазяїну, який грає в азартні ігри, та ні копійки мені не перепаде з виграшу, іноді ще й батоном від нього дістається...

– Ай-ай... – розумний зітхає, очі почервоніли, схоже, скоро заплаче.

– Пане! Далі так не можу вдавати, ніби щось роблю, як-не-як доведеться подумати про інший варіант. Але який це варіант?

– Я думаю, у тебе все налагодиться...

– Справді? Тільки на це і сподіваюся. Адже ось, поскаржився панові на несправедливість і прикрощі та й маю твоє співчуття і втіху. Уже набагато краще почуваюся. Мабуть, ще не втрачені закони моралі...

Однак дуже скоро він знову став невдоволеним, як завжди, йому потрібен був хтось для того, щоби поскаржитися.

– Пане! – сказав він, обливаючись сльозами. – Ти знаєш, що живу я ну просто гірше, ніж у свинарнику. Хазяїн не вважає мене людиною; він у десять тисяч разів краще ставиться до своєї болонки...

– Негідник! – та людина закричала так, що холоп злякався. Та людина була дурнем.

– Пане, я живу в зруйнованій халупі, і сиро, і темно, скрізь клопи: йду спати – вони кусаються, просто нестерпно. Затхле повітря б'є в ніс, і жодного вікна навколо...

– Ти що, не можеш попросити господаря зробити одне вікно?

– Та як це можна?

– У такому разі веди мене за собою, подивимося!

Як тільки дурень і холоп дісталися до хатини, дурень стукнув кулаком і розбив глинобитну стіну.

– Пане! Що ти робиш? – холоп вкрай здивувався.

– Пробиваю тобі вікно.

– Цього не можна! Хазяїн буде лаятися!

– Хай йому! – Він усе ще пробивав стіну.

– Йдіть усі сюди! Розбійник руйнує наш будинок! Швидше сюди! Не встигнете, то виб'є дірку! – він голосно заридав та став качатися по землі клубком.

Вийшли холопи цілим натовпом і прогнали дурня.

Останній, хто, почувши крик, неквапливо вийшов, був господар.

– Розбійник хоче зруйнувати наш будинок, я перший закричав, і всі разом прогнали його, – сказав холоп шанобливо та з почуттям здобутої перемоги.

– Молодець, – господар так похвалив його.

У цей день багато прийшло народу висловити співчуття, серед них був і розумний.

– Пане, оскільки цього разу я відзначився, то господар похвалив мене. Ти раніше казав, що в мене все налагодиться. І справді, ти маєш дар передбачення... – Він казав це радісно, ніби перед ним розгорталися великі перспективи.

– Ще б пак... – відповів розумний, начебто радіючи за нього.

26 грудня 1925 року

Засушений лист

Під світлом лампи читаю збірку віршів “Яньменьцзі”⁴⁵, перегортаю сторінку й несподівано знаходжу там засушений кленовий лист.

Це підштовхнуло мене до спогадів про глибоку осінь минулого року. Ніч була морозна, листя переважно все опало, перед будинком маленький-маленький клен теж був уже червоного кольору. Я бродив навколо дерева, розглядаючи забарвлення листя. Коли воно було яскраво-зеленого кольору, не звертав жодної уваги на нього. Та й не всі листки на дереві були червоними, найбільш було блідо-фіолетового відтінку, а в деяких на темно-червоному тлі були ще й темно-зелені вкраплення. І тільки один, пошкоджений червоточиною, з синяво-чорним візерунчастим краєм серед червоного, жовтого й зеленого, дивиться проникливо, немов пильне око. Я сказав собі: це вмирущий лист! Зірвав його і вклав у щойно куплену книгу “Яньменьцзі”. Напевно, я хотів, щоб це падуче, дефектне, але візерунчасте забарвлення могло б ще зберігатися, інакше разом з усіма листками понеслося б за вітром та й все.

Але сьогодні вночі він, немов із жовтого воску, лежить переді мною. Те око вже більше не повторює сяйво, яке було минулого року. Навіть якщо пройде ще кілька років, у моїй пам’яті зникне колишній колір. Боюся, що навіть не буду знати того, чому він опинився в книзі. Узорчастість падучого, вмирущого листа може, мабуть, співвідноситися тільки з дуже коротким часом, тим більше якщо це яскраво-зелене листя. Виглядаю у вікно, дерева, які терплять холод, давно вже повністю оголилися, що ж говорити про клени. Думав, що пізно восени буде такий же, схожий на торішній, вмирущий лист, але, на жаль, у цьому році в мене не виявилось вільного часу помилуватися осінніми деревами.

26 грудня 1925 року

Серед блідих залишків крові

Пам’яті мертвих, живих і ненароджених

Нинішній творець⁴⁶ усе-таки боягуз. Він крадькома робить так, що небо й земля змінюються, але не наважиться зруйнувати одну земну кулю; крадькома робить так, що все живе вмирає, але не наважиться увічнити весь прах; крадькома робить так, що людство проливає кров, але не наважиться зробити колір крові навіки соковитим і насиченим; крадькома робить так, щоб людство страждало, але не наважиться зробити так, щоб людство завжди пам’ятало це.

Спеціально для подібних собі – боягузів серед людства – він придумав, як з допомогою руїн і занедбаних могил підкреслити розкішні будинки, з допомогою часу зменшити біль і залишки крові. Кожен день він підливає в келихи солодку настоянку, не дуже мало й не дуже багато, щоб бути злегка напідпитку, подає людям, щоб ті могли плакати й могли співати, нібито протверезіли і нібито сп’яніли, нібито знають і нібито не знають, і смерті бажали, і хотіли жити. Він обов’язково робить так, щоб усі хотіли жити, йому не вистачає сміливості знищити людство.

Руїни й запущені могили розкидані по всій землі, відображаються блідими залишками крові, люди серед цього переживають нескінченне горе між собою, але не хочуть виплюнути, вважаючи, що, зрештою, це краще, ніж порожнеча. Кожен називає себе “грішником, покараним небом”⁴⁷, щоб виправдати це переживання нескінченного горя між собою, до того ж трепетно й спокійно вони очікують появу нового горя. Нове – це те, що змушує їх боятися, але й бажати зустрічі один з одним.

Це благонадійні піддані творця. Йому ж тільки цього й треба.

Серед людей з’являється бунтівний сміливець, він стоїть як скеля. Він ясно бачить усі змінені, але наявні руїни й запущені могили, пам’ятає всі глибокі і вічні муки, прямо дивиться на всі шари запеченої крові, добре розуміє, що все є смерть, тільки що народжене, у майбутньому народжене і ще не народжене. Він розгадав

комедію творення; йому потрібно встати, щоб воскресити або знищити людство, цих благонадійних підданих творця.

Творець, боягуз, засоромився, після чого сховався. І тоді небо й земля в очах сміливця змінили барви.

8 квітня 1926 року

Пробудження

Літаки, виконуючи завдання скидати бомби, немов до школи на заняття, кожного дня вранці літають над Пекіном⁴⁸. Кожного разу, коли чую звук машини, що атакує повітря, завжди відчуваю легке хвилювання, ніби на власні очі бачу, як налітає “смерть”, але водночас є глибоке відчуття наявності “життя”.

Після того як чутно один-два вибухи, літак сильно гуде і повільно відлітає. Може, когось убили чи поранили, проте в Піднебесній ніби ще очевидніше виявляється спокій. За вікном на молодому листі сріблястої тополі під сонячними променями проявляється темно-золотисте світло; рожевий мигдаль, як порівняти із вчорашнім днем, цвіте ще яскравіше. Прибрав газети, розкидані на ліжку, змахнув сірий пил, який зібрався на письмовому столі із вчорашньої ночі, і в моєму невеличкому квадратному кабінеті сьогодні знову, як то кажуть, “вікна світлі, столи чисті”.

Можливо, з якоїсь причини, беручись за редагування давно накопичених у мене рукописів молодих авторів, я хочу повністю навести лад. Дивлюся згідно з датою написання твору. Послідовно перед моїми очима вибудовується дух молодих людей, які не бажають наводити лиск. Вони делікатні і чисті й, ох, все ж таки страждають, зітхають, обурюються і, зрештою, грублять, мої любі молоді люди.

Дух грубо придушується піщаною бурею, адже це дух людини, я люблю такий дух; я хочу від безформної й безбарвної грубості, що кровоточить, поцілунку. Серед туманів прославлених садів розквітають рідкісні квіти, прекрасні дівчата вільно й безтурботно гуляють, курликання журавлів, зливають пишні хмари... Людині природно спрямуватися душею туди, проте я завжди пам'ятаю, що живу серед людей.

Майнула думка ось про що: два-три роки тому я у викладацькій кімнаті Пекінського університету побачив, що увійшла зовсім незнайома молода людина, мовчки дала мені загорнуту книгу і вийшла. Коли розгорнув, виявилось, що це журнал “Дрібна трава”⁴⁹. Саме в цьому мовчанні я зміг зрозуміти дуже багато слів. О, цей подарунок зовсім розкішний! Шкода, що той журнал більше не видавався, схоже, що став попередником журналу “Тонучий дзвін”⁵⁰. Серед безперервних піщаних буревіїв на дні людського моря цей “Тонучий дзвін” подавав сильний та самотній голос.

Дикий реп'ях, що зазнає майже смертоносного руйнування, однаково випускає одну маленьку квіточку. Я пам'ятаю, що Толстой був натхненний цим, тому написав цілу повість⁵¹. Однак трави й дерева серед посушливої пустелі всіма силами тягнуть своє коріння, глибоко в землі вбирають у себе джерельну воду, щоб створити смарагдово-зелені зарості. Природно, що це для свого “життя”, проте втомлений і знеможений від спеки подорожній побачить і радісно відчує, що потрапив у місце тимчасового притулку і відпочинку. Що ж це таке, що так хвилює, але й засмучує?!

У колонці “Без назви” в журналі “Тонучий дзвін”⁵² замість оголошення мовиться: “Хтось сказав, що наше суспільство – це пустеля. Якщо і справді пустеля, то хоча це пустка, але й урочиста тиша; хоча й самотність, але дає тобі відчуття неосяжного. Як дійшло до того, що вона подібна такому хаосу, такому мороку, до того ж так примхливо мінлива!”

Так, перед моїми очима височіє, як скеля, дух молодих людей, вони вже за grubіли або ось-ось за grubіють, проте я люблю цей кровопролитний, із прихованим болем дух, оскільки він змушує мене відчувати, що я серед людей, живу серед людей.

Поки редагував, вечірнє сонце непомітно пішло на захід, лампа і далі дає світло. Перед очима багатоманітна юність пронеслася одна за одною, але за межами мене

навколо морок. Я втомився, стискаю сигарету, у загальних думках спокійно заплющую очі, бачу дуже довгий сон. Раптово прокидаюся, навколо мене все той же морок, у нерухомому повітрі в'ються візерунки з диму, немов маленькі-маленькі літні хмари, які повільно-повільно перетворюються в невиразно позначені образи.

10 квітня 1926 року

¹ Ця передмова була написана в Гуанчжоу, невдовзі після того, як Чан Кайши розпочав контрреволюційний переворот “12 квітня” в Шанхаї та контрреволюційну різанину “15 квітня” в Гуанчжоу. Вперше опублікована в липні 1927 р. в пекінському тижневику “Юйси” (“语丝”). Двадцять три поеми в прозі, вміщені до цієї збірки, були написані в Пекіні. Автор згадував у 1932 році: «Якщо з'являється маленьке почуття, пишу кілька коротких есе, трохи перебільшуєш, це і є вірші в прозі, які пізніше будуть надруковані збіркою під назвою “Дика трава”» [南腔北调集]. У жовтні 1934 року Лу Сюнь написав Сяо Цзюню: «У моєї збірки “Дика трава” майстерність непогана, але настрої надто пригнічений. Тому що її було зазвичай написано після того, як я забивав цвяхи» [野草题辞]. Деякі слова важко зрозуміти, пізніше автор пояснює: «Оскільки в той час було важко говорити прямо, формулювання іноді було неясним (передмова до англійського перекладу “Два серця” та “Дика трава”)» [每天读点鲁迅].

² У вересні 1927 року в статті “Як писати” Лу Сюнь так описав свій настрій: «Я притулився до кам'яного паркану вдалині. Дивлячись на нього, я чув своє власне серце, здавалося, що там незліченні печалі, печалі, розсипані всюди, вмирають, усе змішалось в цій тиші, перетворилося на цілюще вино, додало барв, смаку та ароматів. У цей час я хотів писати, але я не міг писати, не міг писати. Це і є те, що я казав: “Коли я мовчу, я відчуваю себе насиченим, я можу заговорити і водночас відчуваю порожнечу”» [野草题辞].

³ Вираз “велика радість” у буддизмі означає стан крайнього задоволення від досягнення мети.

⁴ Земна поверхня (地面) – метафора реакційного суспільства.

⁵ Будівля Байюнь (白云楼) розташована в місті Гуанчжоу, провінція Гуандун, Китай, на вулиці Баюнь, № 7. Оскільки вона розташована в південно-західному кінці вулиці Баюнь, називається будівлею Баюнь. Тут із березня по вересень 1927 року жив инь Лу Сюнь.

⁶ Цей текст був уперше опублікований 8 грудня 1924 року в тижневику “Юйси”. Ван Цзіпен пише, що цей твір проясняє лист, написаний у березні 1925 року Лу Сюнем до Сюй Гуанпін: «Мої твори занадто темні, тому що я постійно думаю, що тільки “темрява й порожнеча” є “істинним буттям”, однак прагну до відчайдушного протистояння, тому багато тут різких голосів. По суті, це пов'язано чи то з віком, чи то з досвідом, можливо, зовсім не обов'язково так, оскільки я, зрештою, не можу підтвердити, що тільки темрява й порожнеча є істинним буттям» [王吉鹏].

⁷ Образ тіні має символічне значення. Символи, як правило, стосуються вираження певних абстрактних значень через конкретні речі, тож використання символів у літературній та художній творчості полягає у вираженні думок і почуттів автора через конкретний образ. У цьому тексті тінь означає “я воюю”, а людина означає “я пригнічений”. Через стислий художній образ тіні автор висловив думки щодо просування у своїх внутрішніх пошуках. Тінь не може покинути людину, однак можна змінити та оновити думки. Тінь не хоче йти за людиною, не хоче блукати між світлом і пільмою, хоче сама вирушити в далеку дорогу, хоч і не розуміє, куди ця дорога може привести, але хоче втекти, і це одне безсумнівне, одне, що неможливо змінити. В образ тіні автор вклав свої переживання щодо неспокійних обставин того часу та бажання змінити ситуацію.

⁸ Автор використовує поетичну мову, реалістичні та символічні прийоми, щоб створити живу картину внутрішнього вибору людини між милістю та порожнечою. Твір завершує образ сірого пилу, тож чи однакові позиція персонажу й думка автора?

⁹ Нові популярні вірші, написані в стародавньому стилі, – це імітування поезії літератора та астронома I–II ст. Чжан Хена. Його вірш “Чотири печалі” складається з чотирьох віршів, кожен із яких починається словами “Про що я думаю...” (我所思兮在), а закінчується “Навіщо журитися...” (何为怀忧心), тому вірш і називається “Чотири печалі”. Є легенда, що один поет на ім'я Чжан Да-ю (张打油) з династії Тан у своїх віршах часто користувався

грубими словами, але прикидався, що жартома, іноді навіть мав на увазі уїдливе глузування. Такі вірші дістали назву “Да-ю ши” (打油诗), “популярні вірші”.

¹⁰ Фень (分) – міра довжини, що дорівнює 0,33 см.

¹¹ Автор у передмові до англійського перекладу “Диких трав” зазначає: «Оскільки бридке суспільство має багато сторонніх спостерігачів, написав перший твір “Помста”» [鲁迅野草]. А в листі до Чжен Чженьдо від 16 травня 1934 року каже: «Справді, краще не починати писати. Я в “Диких травах” писав про жінку та чоловіка, які в пустелі з ножом у руках стоять одне проти одного, нудьгуючі люди наввипередки прибувають, вважають, що обов’язково буде нагода втішити їхню тугу, і з цього часу дві людини зовсім не рухаються, не діють, унаслідок чого нудьгуючим людям, як і раніше, нудно аж до самої смерті, у назві “Помста” і є саме ця думка. Але це не більш ніж розмови про гнів, ці дві людини або люблять, або вбивають одна одну, усе ж таки діють згідно з одним бажанням, і це правильно» [鲁迅复仇].

¹² Згідно з Євангелієм від Марка (15:17).

¹³ Слово “осудливий” є в таких контекстах: осудлива ворожість, осудливі люди, болісна хвиля осуду. У Лу Сюня це слово має більш категоричне значення: проклятий (咒诅) – проклята ворожість, прокляті люди, болісна хвиля прокляття. Здається, що слова “осуд”, “осудливий” більш влучно передають зміст.

¹⁴ Надривний плач – дослівно: кривавий плач (啼血). За легендою, зозуля завжди плаче до крові в горлянці і тільки потім зупиняється, тому вираз “кривавий плач” тут використується автором для позначення зозулі, що гірко плаче.

¹⁵ Петефі Шандор (1823–1849) – національний поет Угорщини й революціонер. Брав участь у Національній війні за незалежність проти Австрії (1848–1849), героїчно загинув у битві. Процитований тут вірш “Надія” був написаний у 1845 році.

¹⁶ Цзяннань (江南) – місцевість Китаю на південь від Янцзи.

¹⁷ У Японії та в Китаї дуже цінують хімонант (蜡梅花) поряд із сакурою. Хімонант скоростиглий, або зимоцвіт ранній (*Chimonanthus praecox*), – різновид квіткових рослин, що входить у рід Хімонант. Цей листопадний чагарник до 2 метрів заввишки в Китаї зацвітає в грудні і цвіте до середини травня. Весь цей час по саду розноситься тонкий, надзвичайно приємний аромат його скромних, невеликих, схожих на маленькі дзвіночки квіточок із жовтуватими пелюстками й бордовою цяткою в центрі на сіро-зелених пагонах.

¹⁸ Аргат (алохан) – буддистський святий (санскр. arhat). Великий Аргат – почесний титул Будди. Тут це образ Будди, людини, яка досягла найвищого рівня духовного розвитку, тобто нірвани.

¹⁹ Лонган (龙眼 lóngyǎn – око дракона) – плід вічнозеленого лонган-дерева (*Dimocarpus longan*), поширеного в Китаї, Тайвані, В’єтнамі та Індонезії.

²⁰ Вертушка (风轮) – маленьке колесо повітряного змія, яке обертається за вітром та видає звук.

²¹ “Ази вчення” (“初学记”) – одна з перших енциклопедій у Китаї, складена під час династії Тан, складається з 13 томів, її основа – це конфуціанські книги, включно з поезією минулих поколінь, а також філософські твори початку епохи Тан.

²² Шаньїньдао (山阴道) – стародавня дорога неподалік міста Шаосіна (绍兴市), що в провінції Чжецзян. Відома своїми надзвичайно красивими краєвидами.

²³ Целань (伽蓝) – спочатку слово означало на санскриті (*saṃghārāma*) “садовий парк”, де жили ченці, потім почало означати “буддистський монастир”.

²⁴ Мальва, або алтей, або шток-троянда (一丈红), має високий стовбур, розквітає в червні червоним, фіолетовим, білим та жовтим кольорами.

²⁵ Автор у статті (1927) «Пишу після “Могили”» зазначає: “Я дуже точно знаю, що кінець – це тільки могила. Але про це всі знають, чого ж іще комусь указувати. Питання в самому шляху звідси туди. І, звичайно, це не один шлях, хоча зовсім не знаю, який шлях кращий, незважаючи на те що до цього дня час від часу я все ще в пошуках” [鲁迅杂文].

²⁶ Незабаром після того, як автор написав цю роботу, у листі до Сю Гуанпін він зазначає: «Про тих, хто живе поруч, я все ж не можу не хвилюватися, померли – тоді я спокійний. Про це я писав у “Мандрівнику”» [鲁迅散文].

²⁷ Охоплений полум’ям будинок – буддистський символ суєтного світу.

²⁸ У Китаї змія, схожа на залізний дріт, називається “тесяньше” (铁线蛇).

²⁹ Скупчення вогню – у буддизмі це місце, де збирається пекельний вогонь.

³⁰ Мідь та срібло – тут маються на увазі монети. У Китаї XIX–XX ст. в обігу були мідні та срібні монети.

³¹ Тут: три світи (三界) – це небесне царство, світ людей і пекло.

³² Дерева-мечі (劍樹) – у буддизмі ступінь пекла, страшне катування.

³³ Скупчення вогню (大火聚) – у буддизмі це місце, де збирається пекельний вогонь.

³⁴ Дурман індійський білий (曼陀罗花) – однорічна отруйна рослина, згадується в буддистських сутрах як рослина білого кольору з легким ароматом; хто побачить, тому припадає до душі, тому в перекладах часто називають квіткою, яка припадає до душі.

³⁵ Будд. Епань (牛首阿旁) – чудовисько з бичачою головою, піддає тортурам грішників у пеклі.

³⁶ Горноколосник (грец. ὄρος – “гора” і στάχυς – “колос”) – рослина, яка густо росте в тріщинах старої черепиці на даху. У неї голчасте листя, на початку росту стебло щільне й коротке. Здалеку рослина схожа на сосни, звідси й назва в Китаї – васун, тобто черепична сосна.

³⁷ Цей твір написано в липні 1925 року. Влітку 1924 року військовий губернатор провінції Шеньсі Лю Чженьхуа запросив професорів та журналістів Пекіна виступити з лекціями в Північно-Західному університеті. Серед них був письменник Лу Сюнь. Був там і репортер однієї пекінської газети Ван Сяоїнь. Згідно з описом Лу Сюня, коли Ван Сяоїнь зустрічав людей, він завжди спочатку вітав їх зі складеними на грудях руками, а потім вигукував: ха-ха-ха! Незалежно від того, що люди кажуть, добре це чи погано, красиво чи потворно, правильно чи неправильно, Ван Сяоїнь ніколи не висловлював схвалення чи несхвалення. Завжди голосно сміявся. Лу Сюнь на це сказав: «Я не можу уявити, що у світі є люди, які говорять про життя з погляду “ха-ха”. Його “ха-ха” і схвалює, і заперечує. А також він ніби не схвалює, ніби й не заперечує. Нехай люди, які з ним розмовляють, розмовляють так, ніби тут нікого немає» [张洁宇 2013]. Тому Лу Сюнь і написав цей твір.

³⁸ “Коментар Гун’яна” (“公羊传”) – це коментарі до однієї з головних канонічних книг конфуціанства “Чуньцю”.

³⁹ Примірник – ксилографія “Цзяцзін” (嘉靖) з вертикальними ієрогліфічними рядками в обрамленні чорних ліній. Цзяцзін – девіз правління мінського імператора Чжу Шицзуну (1522–1566 рр.), у перекладі означає “Чудове умиротворення”.

⁴⁰ Воїн Зеленого прапора (绿营兵) – у військовій системі династії Цин (清朝), крім “Війська восьми прапорів” (八旗兵), до якого належали прапори жовтого, білого, червоного, синього, інкрустованого жовтого, інкрустованого білого, інкрустованого червоного та інкрустованого синього кольорів (здебільшого це маньчжурські війська), набирали китайців-ханьців для формування війська Зеленого прапора, яких називали воїнами Зеленого прапора. У другій половині правління династії Цин воїни Зеленого прапора поступово занепали і врешті-решт були звільнені.

⁴¹ Обладунки (甲冑) із залізного брухту й бичачої шкіри, тобто лати та шолом, стародавній військовий одяг захисту тіла й голови під час бою.

⁴² Невидима передова (无物之阵) – вочевидь, що оточила ворожа сила, але явного ворога не знайти. Тут ворог – це дещо невидиме (无物之物).

⁴³ Захисне дзеркало (护心镜) – металевий диск, який використовується для оборони, інкрустований на грудях стародавнього військового одягу.

⁴⁴ Крижані гриби, або срібні гриби (银耳), мають безліч найменувань: снігові, срібні, морські, деревна медуза, дрижалка фукусоподібна, срібне вуха. Вважаються делікатесом в азійській кухні, вирощуються штучно.

⁴⁵ “雁门集” – збірка віршів, написаних поетом і художником на ім’я Садула (萨都刺) у XIII–XIV ст., яким притаманні витончений стиль, тонкі спостереження. Пізніші покоління поетів вважали Садулу “вінцем поетів династії Юань”.

⁴⁶ Творець (造物主) – у давнину китайці вважали, що все створене небом, тому небо називали “творцем”. Коли Лу Сюнь описує “боягузів серед людства”, він натякає на образ військово-політичного діяча Дуань Ціжуя, який наказав розігнати мирну антиімперіалістичну демонстрацію, що спричинило “бійню 18 березня” – масове вбивство учасників антиімперіалістичної та антиімперіалістичної демонстрації, що проходила в Пекіні 1926 року. Лу Сюнь назвав 18 березня 1926 р. “найпохмурішим днем в історії Китайської Республіки” [傅德岷 包晓玲 2008].

⁴⁷ Грішник, покараний небом (天之戮民), – вираз перегукується з книжкою “Чжуан-цзи”, гл. “Великий вчитель”. У перекладі В. Малявіна: «“Я один із тих, на кому лежить кара Небес”, – відповів Конфуцій» (“莊子·大宗師”: “孔子曰: ‘丘, 天之戮民也’”).

⁴⁸ У квітні 1926 року, під час битви між Національною армією Фен Юсяна і полководцями Фентяньського угруповання військ Чжан Цзолінем та Лі Цзінлінем, національна армія була дислокована в Пекіні і літаки Фентяньського угруповання військ багато разів літали для бомбардування.

⁴⁹ “Дрібна трава” (“浅草”) – щоквартальний журнал літератури й мистецтва, заснований у Пекіні в березні 1923 року, друкується і видається в Шанхаї. Після того як вийшло 4 номери, перестав виходити (лютий 1925 року).

⁵⁰ “Тонучий дзвін” заснований у Пекіні в жовтні 1925 року як щотижневий журнал.

⁵¹ Йдеться про повість Л. Толстого “Хаджі-Мурат”.

⁵² Опубліковано в десятому номері тижневика “Тонучий дзвін” (грудень 1925 року).

ЛІТЕРАТУРА

Конрад Н. И. *Запад и Восток. Статьи*. Издание второе, исправленное и дополненное. Москва, 1972.

Лу Сінь. *Твори* / Пер. з кит. І. Чирко. Київ, 1981.

Підмогиляна Д. Осмислення зв’язків “тіла” й “душі” у збірці Лу Сіня “Дикі трави” // **Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка**. Вип. 18. 2012.

Сорокін В. Передмова // Лу Сінь. *Твори*. Київ. 1981.

Харишин Д. Збірка Лу Сіня “Дикі трави” в літературознавчій критиці: парадигма наукових інтерпретацій // **Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка**. Вип. 1 (20). 2014.

傅德岷 包晓玲. 鲁迅诗歌散文杂文鉴赏: 上海科学技术文献出版社 2008, 年.

鲁迅. 复仇. 鲁迅创作的一篇散文诗. // 百度百科. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E5%A4%8D%E4%BB%87/1212> (дата звернення: 24.01.2022).

鲁迅散文《过客》赏析 // 文学. 现代作家. 鲁迅. URL: https://mip.ruiwen.com/wenxue/luxun/202211_2.html (дата звернення: 24.01.2022).

鲁迅杂文《写在“坟”后面》原文与赏析 // 品诗文学网. URL: <https://www.pinshiwen.com/gsdq/lxzp/20190705132905.html> (дата звернення: 24.01.2022).

鲁迅《野草》英文译本序 // 鲁迅全集 // 中文马克思主义文库. URL: <https://www.marxists.org/chinese/reference-books/luxun/05/001.htm> (дата звернення: 24.01.2022).

每天读点鲁迅:《二心集·〈野草〉英文译本序》 // 高中学霸圈. URL: <http://www.xinxisea.com/gaozhong/30384.html> (дата звернення: 24.01.2022).

南腔北调集·〈自选集〉自序 // 古典文学网. URL: <http://www.cngdwx.com/jinxiandai/nanqiangbeidiaoji/> (дата звернення: 24.01.2022).

王吉鹏. 鲁迅: 影的告别 // 诗词评论. URL: <https://mip.pinshiwen.com/shishu/pinglun/20200520269901.html> (дата звернення: 24.01.2022).

野草题辞 // 近现代文学网站. 古典文学网. URL: <http://www.cngdwx.com/jinxiandai/yecao/1427.html> (дата звернення: 24.01.2022).

余华. 十个词汇里的中国. 台北: 麦田城邦文化出版社, 2010.

张洁宇. 独醒者与他的灯: 鲁迅《野草》细读与研究: 北京大学出版社 2013, 年.

REFERENCES

Konrad N. I. (1972), *Zapad i Vostok, Stat'i*, 2nd ed., Nauka, Moscow. (In Russian)

Lu Sin' (1981), *Tvory*, Transl. from Chinese by Ivan Chyrko, Dnipro, Kyiv. (In Ukrainian).

Pidmohyl'na D. (2012) “Osmyslennya zv'yazkiv ‘tila’ y ‘dushi’ u zbirtsi Lu Sinya ‘Dyki travy’”, *Visnyk Kyivivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, Issue 18, pp. 68–70. (In Ukrainian).

Sorokin V. (1981), “Peredmova”, in Lu Sin', *Tvory*, Transl. from Chinese by Ivan Chyrko, Dnipro, Kyiv, pp. 5–14. (In Ukrainian).

Kharyshyn D. (2014), “Zbirka Lu Sinya ‘Dyki travy’ v literaturoznavchii krytytsi: paradyhma naukovykh interpretatsiy”, *Visnyk Kyivivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, Issue 1 (20), pp. 64–68. (In Ukrainian).

Fu Demin and Bao Xiaoling (2008), *Luxun shige sanwen zawn jianshang*, Shanghai kexue jishu wenxian chubanshe. (In Chinese).

Lu Xun, “Fuchou. Lu Xun chuanguo de yipian sanwen shi”, in *Baidu baike*, available at: <https://baike.baidu.com/item/%E5%A4%8D%E4%BB%87/1212> (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Lu Xun sanwen ‘guoke’ shangxi”, in *Wenxue, Xiandai zuojia, Lu Xun*, available at: https://Mip.Ruiwen.Com/wenxue/luxun/202211_2.html (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Lu Xun zawan ‘xie zai ‘fen’ hounian’ yuanwen yu shangxi”, in *Pinshi wen wang*, available at: <https://www.pinshiwang.com/gsdq/lxzp/20190705132905.html> (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Lu Xun ‘yecao’ yingwen yiben xu”, in *Zhongwen makesi zhuyi wenku*, available at: <https://www.marxists.org/chinese/reference-books/luxun/05/001.htm> (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Meitian du dian Lu Xun, ‘er xin ji <yecao> yingwen yiben xu’”, in *Gaozhongxue ba quan*, available at: www.xinxisea.com/gaozhong/30384.html (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Nanqiang beidiao ji <zixuan ji> zixu”, in *Gudian wenxue wang*, available at: www.cngdwx.com/jinxiandai/nanqiangbeidiaoji/ (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

Wang Jipeng, “Lu Xun: Ying de gaobie”, in *Shici pinglun*, available at: <https://mip.pinshiwang.com/shishu/pinglun/20200520269901.html> (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

“Yecao ti ci”, in *Gudian wenxue wang*, available at: www.cngdwx.com/jinxiandai/yecao/1427.html (accessed January 24, 2022). (In Chinese).

Yu Hua (2010), *Shige cihui lide Zhongguo*, Maitian chengbang wenhua chubanshe, Taipei. (In Chinese).

Zhang Jieyu (2013), *Duxingzhe yu ta de deng, Lu Xun “Yecao” xi du yu yanjiu*, Beijing daxue chubanshe. (In Chinese).

Лу Сюнь

ДИКІ ТРАВИ /

Переклад з китайської, вступна стаття та коментарі Н. О. Черниш

Українському читачеві пропонується перший переклад українською мовою збірки Лу Сюня “Дикі трави” (“野草”), до якої входять двадцять чотири короткі ліричні мініатюри, написані в період з 1924-го до 1926 року. “Дикі трави” – це відгук на різні події життя Китаю, це пошук відповіді на виклики часу, це експерименти із синтаксичними побудовами фраз, порушення граматичних норм, повтори, несподівані кінцівки, через які прочитується напружене внутрішнє життя письменника. Перекладач ставить собі завдання не тільки передати зовнішні події твору, а й по можливості зберегти інтонацію тексту, якою передається настрій автора: від похмурого песимізму, від прямого погляду на потворність, від іронічного і смішного до ніжного, чуйного, тонкого погляду на природу та людину. Тому перекладачеві важливо зберегти особливості синтаксису, повтори, ключові слова тексту, щоб не втратити індивідуальний авторський стиль.

У китайських школах та університетах твори Лу Сюня читають, вивчають, коментують, вчать напам’ять, пишуть есе на різні теми. Але, напевно, він усе ще залишається непрочитаним автором сучасної китайської та світової літератури, який, на думку відомого письменника Юй Хуа, для багатьох сприймається як ім’я загальне – “лусюнь”: тим, про кого всі чули, вважають авторитетом, але не читають. Тексти Лу Сюня в різному віці сприймаються по-різному, те, що спочатку здається заплутаним, пізніше – геніальним прозрінням. За Лу Сюнем можна визначати психологічний вік читача.

Лу Сюнь – модерніст, він не тільки працює з новою літературною мовою байхуа, а й експериментує з художньою формою, використовує незвичні синтаксичні звороти, які потім стають частиною сучасної стандартної китайської мови. Усі тексти дуже різні: у найкоротшому трохи більш ніж 280 ієрогліфів, у найдовшому – 2533 знаки. Зіштовхування різних полюсів, піднесеного та низького, сміливості та боягузтва, світла й темряви, правди і брехні, життя і смерті, співчуття та байдужості, прекрасного та непривабливого – між одним та іншим зростають дикі трави Лу Сюня.

Ключові слова: Лу Сюнь, “Дикі трави”, переклад, індивідуальний авторський стиль, синтаксичний зворот, повтори, інтонація, модерніст, художня форма, літературна мова байхуа

Переклад надійшов до редакції 24.01.2022